

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

[PROF. DR. ÂDEM CEYHAN'A 60. YAŞ ARMAĞANI]

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number: 10.58659/estad.1490875

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

ss. 329-390

Makalenin Geliş

Tarihi

27/05/2024

Makalenin

Kabul Tarihi

05/06/2024

Yayın Tarihi

30/06/2024

OSMANZÂDE TÂ'İB'İN KAYIP DİVANİ VE BİLİNMEYEN ŞİİRLERİ

Ramazan EKİNCİ¹

ÖZET

Kaleme aldığı birçok mensur eserin yanı sıra hiciv ve hezliyâta meyilli yaratılışı, çalkantılı meslek hayatı ve ifâ ettiği mühim resmî vazifelerden dolayı XVIII. asrın meşhur simaları arasında yer alan Osmanzâde Ahmed Tâ'ib, devrin padişahı III. Ahmed tarafından "reis-i şâirân" olarak ilan edilmiştir. Önceki asırlardaki şairler tezkiresi yazarları birçok meşhur şairi "sultanü's-şuarâ", "melikü's-şuarâ" vb. vasıflarla yüceltmişlerse de bu ünvan, ilk kez devlet eliyle bir şaire verilmiştir. Osmanzâde Tâ'ib'in muasırı olan biyografik eser yazarları, şairin divanının olup olmadığı hususunda bilgi vermezken muahhar kaynaklar anılan eserinin bulunduğunu kesin bir şekilde ifade etmişlerdir. Yaşadığı devirde çok meşhur bir şahsiyet olmasına rağmen günümüzde yeteri kadar bilinmeyen Osmanzâde Tâ'ib'in divanının nerede olduğu meselesi uzun süre birçok edebiyat tarihçisini meşgul etmiş; ancak eserin herhangi bir nüshası tespit edilememiştir. Bugüne kadar Osmanzâde Tâ'ib'in şiirleri hakkında birçok çalışma yapılmış; araştırmacılarca şairin mecmualarda dağınık vaziyette olan şiirleri bir araya getirilerek değerlendirilmeler yapılmıştır. Kimi incelemelerde ise "Tâ'ib" mahlaslı diğer şairlerin şiirleri, Osmanzâde Tâ'ib'e mal edilmiş ve böylelikle şair ve eseriyle alakalı yanlış değerlendirmelere

¹ Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD., ramazanekinci@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6743-4522

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

[Prof. Dr. Âdem CEYHAN Armağanı]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024 ss. 329-390

sebebiyet verilmiştir. Bu makalede öncelikle *Osmanzâde Tâ'ib Divânı* hakkında kaynaklardaki ihtilafı bilgilerin sebepleri tartışılacaktır. Ardından Avusturya Milli Kütüphanesi'nde kayıtlı bir yazmada bulunan ve bugüne kadar şairin şiirleri hakkında yapılan hiçbir çalışmada yer almayan şiirleri yayımlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanzâde Tâ'ib, Klasik Türk Edebiyatı, XVIII. yy, Divan, Mecmua.

OSMANZADE TA'IB'S LOST DIWAN AND HIS UNKNOWN POEMS

ABSTRACT

In addition to his many prose works, Ahmed Ta'ib was one of the famous figures of the XVIIIth century thanks to his satirical and sarcastic nature, his turbulent professional life and his important state duties. Osmanzade Ahmed Ta'ib was declared "the chief of poets" by the sultan of the time, Ahmed III. Although the authors of poets anthologies (tazkirahs of poets) in previous centuries glorified many famous poets with titles such as "sultan of poets" and "king of poets", this was the first time this title was given to a poet by the state. While the biographers of Osmanzade Ta'ib's contemporaries did not give information on whether the poet had a divan or not, later sources have stated with certainty that the poet had a divan. The question of the whereabouts of Osmanzâde Tâ'ib's divan, whose fame is not sufficiently known today despite being a very famous figure in his time, has occupied many literary historians for a long time, but no copy of the work has been identified. To date, many studies have been conducted on Osmanzade Ta'ib's poems, and researchers have made evaluations by bringing together the poet's poems scattered in the collections. In some studies, the poems of other poets with the pseudonym "Ta'ib" were attributed to Osmanzade Ta'ib, thus causing misinterpretations about the poet and his work. This article will first discuss the reasons for the conflicting information about Osmanzade Ta'ib Divan in the sources. Then, the poems in a manuscript in the Austrian National Library, which have not been included in any study on the poet's poems to date, will be published.

Keywords: Osmanzade Ta'ib, Classical Turkish Literature, XVIII. century, Divan, Majmua.

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatı tarihi araştırmacılarının en temel başvuru kaynakları arasında ilk sırayı alan şuarâ tezkireleri, şairlerin hayat hikâyelerinin yanı sıra edebî şahsiyetleri hakkında da kıymetli bilgiler veren eserlerdir. Şairler tezkiresi kaleme alan nâsirlerin hemen hemen hepsi birer şairdir. Asıl şöhretlerini şairliklerinden ziyade yazdıkları "tezkiretü'-şu'arâ" grubundaki

eserlere borçlu olan bu müellifler, aynı zamanda yaşadıkları devrin iyi birer edebiyat münekkidi konumundadırlar. Umumiyetle kitaplarına müteşâir olmayan kimseleri dâhil eden bu yazarlar, ele aldıkları şairleri değerlendirirken övgü dolu ifadelerle yer vermişlerdir. Akranlarından üstün, şiir sanatında müstesna bir konuma sahip kimseleri diğer şairlerden ayırırken “melikü’ş-şu’arâ”, “sultânü’ş-şu’arâ”, “şeyhü’ş-şu’arâ”, “re’îsü’ş-şu’arâ” vb. ifadeler ile yüceltmişlerdir. Farklı muhit ve devirlerde ömür sürmelerine rağmen bu yazarlar anılan tavsiflerde çoğunlukla kendi aralarında ittifak hâlinde dirler. Söz gelimi Germiyanlı Şeyhî, devrindeki şairlerin şeyhi;² Ahmed Paşa, asrındaki şairlerin öncüsü ve meliki;³ Balıkesirli Zâtî, çağındaki şairlerin üstadı ve reisi;⁴ Necâti Bey, Anadolu şairlerinin Hüsrev’i ve önderi;⁵ Hayâlî Bey, muasırı şairlerin meliki ve şairler tacının süsü;⁶ Bâkî, Anadolu coğrafyası şairlerinin sultanı⁷ olarak takdim edilmişlerdir.⁸

XVIII. asra kadar şairler, şuarâ tezkiresi yazarlarınca muasırı olan şairlerin sultanı, meliki, şeyhi, reisi, üstadı olarak taltif edilmişken bu devirde ilk defa padişah fermanıyla bir kişi “şairlerin meliki” olarak ilan edilmiştir. Necîb mahlasıyla şiirler yazan, kültür, sanat ve edebiyatın revaçta olduğu Lâle Devri’nde Osmanlı tahtında oturan Sultan III. Ahmed, oğlu şehzâde İbrahim’in doğumu vesilesiyle şiirler sunan şairlerin şiirlerini değerlendirmiş ve Osmanzâde Ahmed Tâ’ib’in şiirini başarılı bularak şairi asrın “melikü’ş-şu’arâsı” olarak ilan etmiştir.⁹

² Aysun Sungurhan (haz.) (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, Kültür Bak., e-kitap, s. 482 <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebi.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024] ; Mustafa İsen (haz.) (2017), *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, Kültür Bak., e-kitap, s. 37. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]

³ Sungurhan, age, s. 171, İsen, age, s. 192.

⁴ Süleyman Solmaz (haz.) (2018), *Ahdi, Gülşen-i Şu’arâ*, Kültür Bak., e-kitap, s. 158, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]; Filiz Kılıç (haz.) (2018), *Âşık Çelebi, Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*, Kültür Bak., e-kitap, s. 668. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]

⁵ Kılıç, age, s. 362; Sungurhan, age, s. 837; İsen, age, s. 84.

⁶ Solmaz, age, s. 144; Kılıç, age, s. 662; Sungurhan, age, s. 343, İsen, age, s. 135

⁷ Sungurhan, age, s. 222.

⁸ Tezkire müelliflerinin değerlendirmelerinde ne kadar isabetli davrandıklarını, mahlasları anılan şairlerin şiirlerine yazılan nazireler ve yapılan tazminlerden, edebiyat heveslilerinin vücuda getirdiği şiir mecmualarında bahis konusu şairlerin şiirlerine sıklıkla yer vermelerinden çıkarmak mümkündür.

⁹ III. Ahmed ve I. Mahmud devirlerindeki edebî muhitler hakkında kıymetli bir tez hazırlayan Muhammed Duman, Tâ’ib’in reis-i şairânlığını tartıştığı makalesinde III. Ahmed’in Tâ’ib hakkındaki hatt-ı hümayûnunun *Safâyi Tezkiresi*’nde yanlış aktarıldığını ifade ederek ferman metninde “melikü’ş-şu’arâ” terkinin geçmediğini bildirmiştir. Muhammed Duman, “Osmanzâde

Maliye tezkirecisi ve Süleymaniye Vakfı rûznâmçecisi olan Osman Efendi'nin oğlu olan Tâ'ib Ahmed Efendi, 1089/1678 yılında Çatalcalı Ali Efendi'den mülâzım olarak ilmiye mesleğine adım atmıştır. Alt derecedeki medreselerde görev yaptıktan sonra terfi ettirilmiş ve Cedîde-i Osman Efendi, Fudayliyye, Mustafa Ağa, Koca Mustafa Paşa, Sahn-ı Semân, Mihrimâh Sultân, Kasım Paşa ve Ayasofya-i Kebîr medreselerinde muhtelif derecelerde müderrislikler yapmıştır. Halep ve Mısır kadılığı yapan şair, son görev yeri olan Mısır kadılığından azlinden sonra Mısır valisinin Kayserili olduğunu öğrenince “Eyâ emir midir acabâ Ermeni midir?” şeklindeki tarizinden ötürü devrin Mısır valisi tarafından zehirletilmiş ve 1136 Ramazan'ında (Mayıs-Haziran 1724) Mısır'da vefat etmiştir.¹⁰

Tâ'ib Re'is-i Şâ'irân mıydı?” *TUDED* 2022, 62(1), s. 39. Duman'ın metnini paylaştığı fermada herhangi bir “re'is-i şâ'irân” veya “melikü's-şu'arâ” gibi bir tanımlama yoktur. Ancak hem *Safâyî Tezkiresi*'nde bildirilenler hem Tâ'ib'in:

Bana hatt-ı hümâyûn ile tevcih etdi hünkârım
Fezâ-yı kişver-i nazmı fezâ-yı nükte-sencânı

Bu lutfi görmedi nazm-âverân-ı zümre-i eslâf
Bu rütbe iltifâta olmadı bir kimse erzânî

Tanin-endâz-ı gûş-ı çarh iken âvâze-i Bâkî
Çıkarılmışken sipihre medh ile Sultân Süleymân'ı

Ne oldı böyle bir hatt-ı hümâyûn ile nâm-âver
Ne buldı sâye-i devletde böyle şöhret [ü] şânı
(Pervin Çapan, (haz.) (2005). *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî*, Ankara: AKMB Yay., s. 121)

beyitleri hem de Seyyid Vehbî'nin devrindeki şairleri değerlendirdiği “Vekâlet-nâme” olarak tanınan kasidesinde:

Güzel itdin efendim eyledin hatt-ı şerifinle
Re'is-i şâ'irân Tâ'ib kulun gibi sūhan-dânı
(Ahmet Sevgi (2014). “Klasik Türk Şiirinde Re'is-i Şâ'irânlık ve Vekâletnâmeler”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 32, s.20.)

şeklindeki ifadesi şüpheye mahal bırakmayacak şekilde padişahın, Osmanzâde Tâ'ib'i “re'is-i şâ'irân” olarak ilan ettiğini göstermektedir. Padişahın taltifine mazhar olmuş bir şairin, padişahın kendisine tevcih etmediği bir ünvanı kullanma cesaretini göstermesi, Sadrazam Dâmâd İbrahim Paşa'ya sunulmuş *Safâyî Tezkiresi*'nde padişaha atfedilerek fâhiş bir hatanın yapılması, Seyyid Vehbî gibi hâmî-mahmî ilişkilerini iyi bilen bir şairin padişahın fermanında yer almamasına rağmen Tâ'ib'in re'is-i şâ'irân ilan edildiğini bildirmesi kolay izah edilebilir şeyler değildir. Eğer padişahın Tâ'ib'i “re'is-i şâ'irân” ilan ettiği bir fermanı yoksa hiciv ve hezelleriyle devrinde birçok muarız ve hasım edinmiş olan şaire niçin kimse karşı çıkmamış ve onun “re'is-i şâ'irân”lığını reddetmemiştir? Bu sorulara ikna edici cevaplar bulamadığımız için III. Ahmed'in ilgili fermanının tıpkı Tâ'ib'in fermana vesile olan şiiri gibi günümüze erişmemiş olabileceği düşüncesindeyiz.

¹⁰ Şairin memuriyeti boyunca yaşadığı tayin, terfi, aziller; görev yerlerindeki faaliyetleri, nail olduğu ihсанlar ve ölümü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Salih Sadavi (1987). *Osmân-zâde Tâ'ib Ahmed, Hayatı, Eseri ve Edebî Kişiliği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, s. 69-93; Duman, age, s. 19-24.

Muasırı olan biyografik kaynakların tamamında kendisinden övgüyle söz edilen Tâ'ib, hiciv ve mizaha meyilli, nüktedân, hazırcevap, hoşsohbet bir şahsiyettir. İlim ve maarifte meşhur, şiir ve inşada mahir, gayretli, himmet sahibi bir kişidir. Edebî ilimlerde akranlarından üstün, nazik hayallere sahip bir şairdir. Bilhassa tarih düşürme, kaside ve kıta yazmakta maharetlidir. Sevdiklerine aşırı derecede öven, sevmediklerini de acımasızca yeren bir mizaca sahiptir. Onun renkli kalemi dostlarına karşı tatlı dilli bir papağan, düşmanlarına karşı zehirli bir yılandır.¹¹ Devrindeki sosyal hadiselerin çoğuna tanıklık etmiş ve bunlar için tarihler düşürmüştür (Mora'nın fethi, Anabolu'nun fethi, sulh anlaşmaları, yangınlar, başta padişah olmak üzere saray mensuplarının inşâ ettirdikleri kamu yapılarına tarihler vb).

Tâ'ib'in bilinen eserleri arasında hadis alanında *Sihhatâbâd*, *Ahmedü'l-Âsâr*; ahlâk konusunda *Ahlâk-ı Ahmedî*, *Hulâsâtü'l-Ahlâk*; siyâsetnâme ve nasihatnâme sahalarında *Telhis-i Mehâsinü'l-Edeb*, *Telhisü'n-Nesâyih*, *Simârü'l-Esmâr*; hâl tercümesi bahsinde *Hadikatü'l-Vüzerâ*, *Hadikatü'l-Mülûk* ve yaşadığı devirdeki devlet erkânından kimselere yazdığı mektupların derlendiği *Münşeâtı* vardır. Ayrıca bazı kaynaklarda divan sahibi olduğu da belirtilmiştir.

Osmanzâde Tâ'ib Divânı Var mıdır?

Tâ'ib Divânı'ndan bahseden ilk biyografik kaynak XVIII. asrın sonlarına doğru Hüseyin Râmiz Efendi'nin kaleme aldığı *Âdâb-ı Zuraîfâ*'dır.¹² Muhtemelen Râmiz'in verdiği bilgiyi doğru kabul eden başta Fatîm Dâvûd¹³, Mehmed Süreyyâ,¹⁴ Şemseddin Sâmî¹⁵, Bursalı Mehmed Tâhir¹⁶ gibi bazı hâl tercümesi müellifleri de şairin divan sahibi olduğunu kaydetmişlerdir.

Dârü'l-fünûn Edebiyat Fakültesi'nde müderrislik yapan Ali Cânib Yöntem, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Osmanzâde Ahmed Tâ'ib hakkında mufassal bir makale neşretmiş ve şairin İstanbul kütüphanelerinde bulunan eserleri hakkında incelemeler yapmıştır. Râmiz'in bildirdiklerinden hareketle *Tâ'ib*

Divânı'nın peşine düşen Yöntem'in yaptığı tedkikat neticesiz kalmıştır. Onun

¹¹ Sadavi, age, s. 293.

¹² Sadık Erdem (haz.) (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zuraîfâ'sı*, Ankara: AKMB Yay., s. 52.

¹³ Ömer Çiftçi (haz.) (2017). *Fatîm Dâvûd, Hâtîmetü'l-eş'âr*, Kültür Bak. e-kitap, s. 74. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]

¹⁴ Nuri Akbayar (haz.) (1996). *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., C.5, s. 1621.

¹⁵ Şemseddin Sâmî (1306). *Kâmûsu'l-A'lâm*, İstanbul: Mihran Matbaası, C. 3, s. 1621.

¹⁶ M. A. Yekta Saraç (haz.) (2016). *Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri*, Ankara: Tüba Yay., s. 538-539.

naklettiği kadarıyla *Tâ'ib Dîvânı*'nın bir nüshası gazeteci ve yazar Ali Kemâl'in kütüphanesinde imiş. Ali Kemâl'in öldürülmesinden sonra yazma, bir kitapçının eline geçmiş, fakat akıbeti meçhul kalmıştır.¹⁷

İslâm Ansiklopedisi'nin ilk edisyonuna "Osmanzâde Ahmed Tâ'ib" maddesini yazan şarkiyatçı Theodor Menzel, katalog numarası bildirmeksizin şairin divanında 12 kaside, 32 tarih, 77 gazel ve Sâkîb hakkında hicivlerinin bulunduğunu ifade etmiştir.¹⁸ Menzel'in bildirdiklerinden hareketle birçok edebiyat araştırmacısı ülkemizde ve yurt dışında bulunan yazma eser kütüphanelerinde *Tâ'ib Dîvânı*'nın tam veya eksik bir nüshasını bulma ümidiyle çeşitli araştırmalar yapmıştır.

1945 yılında Ali Cânîb Yöntem'in yönlendirmesiyle bitirme tezini Osmanzâde Tâ'ib'in şiirleri olarak belirleyen Mustafa Yatman, divanı araştırırken şairin muhtelif mecmualardaki şiirlerini tespit ederek bir seçki teşkil etmiş ve "Osmanzâde Tâ'ib Divânı'ndan Seçmeler" adıyla yayımlamıştır.

İslâm Ansiklopedisi'nin ikinci edisyonuna "Osmanzâde Tâ'ib" maddesini yazan Abdülkadir Karahan da şairin divanının peşine düşmüş ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 3904'teki mecmuada şairin şiirlerinin bir kısmının derlendiğini tespit etmiştir.¹⁹

Salih Sadavi, "Osmân-zâde Tâ'ib Ahmed, Hayatı, Eseri ve Edebî Kişiliği" adıyla hazırladığı doktora tezinde *Tâ'ib Dîvânı*'nı bulmak için ülkemizde ve Mısır'daki yazma eser kütüphanelerinde araştırmalarda bulunmuş ve şairin muasırı olan biyografik kaynaklarda divandan bahsedilmemesinden hareketle *Tâ'ib Dîvânı*'nın tertib edilmediği kanaatine varmıştır. Ayrıca yurt içi ve Mısır'daki yazma eser kütüphanelerinde yer alan şiir mecmualarından Osmanzâde Tâ'ib'in şiirlerini bir araya getirmiştir.²⁰

Edebiyat tarihi araştırmacılarını uzun süre meşgul eden *Osmanzâde Tâ'ib Dîvânı*'nın varlığı meselesi 2004 yılına gelindiğinde kısa süreliğine de olsa neticeye kavuşturulmuş sanılmıştır. Ahmet Sevgi tarafından bulunan *Tâ'ib Dîvânı* ilim âlemine tanıtılmış; eserin muhtevasında 43 beyitlik bir miraciye kasidesi, 59 beyitlik bir temmuziye kasidesi, 3 terki-i bend, 52 beyitlik bir

¹⁷ Ali Cânîb (1928). "Re'îs-i Şâ'irân Osmanzâde Tâ'ib", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul, C. 2. s. 121.

¹⁸ Theodor Menzel (1993). "Othmân-zâde Ahmed Tâ'ib", *EI² (Fr.)*, Leiden, Vol. VIII., s. 189.

¹⁹ Abdülkadir Karahan (1997). "Osmanzâde Tâ'ib", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, Eskişehir, C. 9, s. 455.

²⁰ Sadavi, age, s. 103-105.

hazaniyye kasidesi, 169 gazel, 2 tarih, 8 kıta ve rubainin bulunduğu ifade edilmiştir. Sevgi, tanıttığı divanda hiç hicviye bulunmamasından hareketle içinde hicviyelerin de yer aldığı *Tâ'ib Dîvânı*'nın başka bir nüshası olması gerektiğini ifade etmiştir.²¹ Aynı yılın ilerleyen aylarında “Tâ'ib Mehmed Efendi'nin Niyâznâmesi”ni neşreden Ahmet Sevgi, daha önce tanıttığı *Tâ'ib Dîvânı*'nın Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'e değil, Tâ'ib Mehmed Çelebi'ye ait olduğunu söylemiştir. Yanılmasının sebebi olarak da Yatman neşrinde bulunan bazı gazellerin Tâ'ib Mehmed Çelebi'ye ait olmasına rağmen sehven Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'e mal edilmesini ve bu gazellerin tanıttığı *Tâ'ib Dîvânı*'nda aynen geçmesini göstermiştir.²² Sevgi'nin bu tashihi yeteri kadar bilinmediğinden *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ne yazılan “Osmanzâde Ahmed Tâ'ib” maddesinde şairin divanından bahsedilirken Ahmet Sevgi'nin yaptığı *Tâ'ib Dîvânı* tanıtımında verdiği muhteva bilgileri olduğu gibi kullanılmış, böylelikle *Osmanzâde Ahmed Tâ'ib Dîvânı* ve ihtiva ettiği şiirler hakkındaki malumat hatalı biçimde yer almıştır.²³

Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in yaşadığı devirde kaleme alınmış birçok hâl tercümesi kitabı günümüze erişmiştir. Ayrıca bu eserlerin çoğunda yer alan biyografiler mahiyet ve muhteva açısından XVII. asır kaynaklarına göre daha zengindir.

Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in biyografisine yer veren ilk kaynak Safâyî Mustafa Efendi'nin *Nuhbetü'l-Âsâr Min-Fevâ'idil-Eş'âr* adlı şairler tezkiresidir. Safâyî, Tâ'ib'e ve şiirlerine yer veren kaynaklar arasında ayrı bir yere sahiptir. Safâyî, tezkiresini kaleme aldıktan sonra eserini Osmanzâde Tâ'ib'e göndermiş ve bir takriz yazması ricasında bulunmuştur. Onun Tâ'ib'le olan münasebetinin kendisinden bir şey talep edebilecek kadar ileri derecede olduğu düşünülebilir. Tezkiresinde Tâ'ib'in hayatı ve eserlerine kapsamlı şekilde yer veren Safâyî, şairin seçme şiirlerinden, hicivlerinden, düşürdüğü tarih manzumelerinden yaklaşık on sayfa tutarında alıntı yapmıştır. Ayrıca Tâ'ib'in “reis-i şâirân” olarak anılmasına vesile olan Sultan III. Ahmed'in “Makbûl-i hümâyûnum olmuştur. 'Asrın melikü's-şu'arâsı olduğu vücûh ile zâhirdir, matlabı ihsân-ı hümâyûnum

²¹ Ahmet Sevgi (2004). “Reis-i Şâirân Osmanzâde Dîvânı Üzerine”, *Türk Edebiyatı*, S. 369, İstanbul, s. 4.

²² Ahmet Sevgi (2004). “Tâ'ib Mehmed Efendi'nin Niyâznâmesi”, *İstem* S. 4, 2004, s. 73. XVII. yüzyıl şairlerinden olan Tâ'ib Mehmed Çelebi'nin divanı, 2003 yılında Güler Doğan Averbek tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmış ve 2020 yılında TDK Yayınları arasında neşredilmiştir. Bak. Güler Doğan (2003). *Tâ'ib Mehmed Çelebi ve Dîvânı*, Boğaziçi Üniversitesi SBE.

²³ Abdülkadir Özcan (2007). “Osmanzâde Ahmed Tâ'ib”, *Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 34, s. 3.

olmuştur.” şeklindeki hatt-ı hümayûnunun metnini paylaşmıştır. Osmanzâde Tâ'ib ile tanışıklığı kesin olan ve şairin hayatının önemli bütün safhaları hakkında bilgiler veren, yazdığı hicivlerin sebepleri ve muhataplarına dair ayrıntıya inen Safâyî'nin *Tâ'ib Dîvân*'ından bahsetmemesi dikkat çekicidir.²⁴

Lâle Devri şairleri için kıymetli bir kaynak hükmünde olan Mirzâzâde Sâlim'in 1722'de yazdığı *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*'sı Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in biyografisini ele alan ve edebî şahsiyetine temas eden ikinci kitaptır. Tâ'ib'in hayat hikâyesini ele aldıktan sonra onun şiir sanatındaki yeri hakkında övgü dolu sözler söylemiş, ancak *Dîvân*'ının olup olmadığı hususuna yer vermemiştir.²⁵

Antoloji tipi şuara tezkirelerinin XVIII. asırdaki örneği kabul edilen ve Tâ'ib'in vefatından iki yıl sonra 1726'da kaleme alınmış olan Bursalı İsmâil Belîğ'in *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*'ında Tâ'ib'ten kısaca bahsedilmiş ve üç beytine yer verilmiştir.²⁶

Şakâ'iku'n-Nu'mâniyye zeyillerinin en hacimlisi olan ve Tâ'ib'in yaşadığı devirde ömür sürmüş Şeyhî Mehmed Efendi'nin *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*'sında ise şairin başta eğitimi olmak üzere müderrisliği ve kadılığı, tayin, terfî ve azil olmak üzere memuriyetinin tüm safhalarına değinilmiş, telifâtından dokuzunun ismi ve muhtevasına yer verilerek şiirlerinden otuz beyit civarında alıntılanmış ancak *Tâ'ib Dîvân*'ının olduğuna dair bir bilgiye yer verilmemiştir.²⁷

Râşid Mehmed Efendi'den sonra Osmanlı Devleti'nin resmî vak'anüvisliğine getirilen Çelebizâde Âsım Efendi kaleme aldığı *Târîh-i Âsım*'da, Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in vefatına ayrı bir bahis açmış, hayatının bütün mühim hadiselerine yer vermeye gayret etmiş, eserlerini tanıtmış ve ölümüne tarih düşürmüş olmasına rağmen divan sahibi olduğu hususuna değinmemiştir.²⁸

Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in yaşadığı devirde kaleme alınmış hâl tercümesi kitaplarının müellifleri arasında onu gıyaben tanıyanlar olabileceği gibi

²⁴ Pervin Çapan (haz.) (2005). *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî*, Ankara: AKMB Yay., s. 114-124.

²⁵ Adnan İnce (haz.) (2018). *Mirzâzâde Mehmed Sâlim, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Kültür Bak. e-kitap, s. 146-149, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57124,mirza-zade-mehmed-salim-tezkiretu39s-su39arapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]

²⁶ Abdülkerim Abdulkadiroğlu (haz.) (1999). *İsmâil Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-âsâr*, Ankara: AKMB Yay., s. 38-39.

²⁷ Ramazan Ekinci (haz.) (2018). *Şeyhî Mehmed Efendi, Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, İstanbul: TYEKB Yay., C. 4, s. 3061-3066.

²⁸ Abdülkadir Özcan, Baki Çakır, Yunus Uğur, A. Zeki İzgöer, (haz.) (2011). *Târîh-i Râşid ve Zeyli*. 3 C. İstanbul: Klasik Yay., s. 1385-1386.

çoğunun şair ile bizzat tanıştığı, hatta yakın dostluklar kurdukları görülmektedir. Tâ'ib'in telifâtının tamamına yakınına yakınını bilen bu yazarlar, eserlerin mündericatına kadar bilgi vermesine rağmen *Tâ'ib Divânı* bahsine hiç girmemiş olmaları şairin divan tertip etmediği fikrini güçlendirmektedir.

Klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde divan tertibinin kat'î sınırları bulunmamakla beraber şairlerin birçoğu belli bir yekûna erişen şiirlerini tertip ederek müretteb divan hâline getirmişlerdir. Divan tertibini Şeyh Gâlib gibi henüz hayatının gençlik devresinde tamamlayanlar olduğu gibi orta yaşlarda ve yaşlılık zamanlarında sonuçlandıran şairlerin sayısı da az değildir. Şiirlerini tertip edemeden vefat eden şairlerin şiirleri ise bazen aile fertleri, dostları veya edebiyat heveslilerince ilerleyen yıllarda yapılmıştır. Bundan dolayı günümüze erişen müellif hattı müretteb divan sayısı oldukça sınırlıdır. Söz gelimi Tâ'ib'in de çağdaşı, klasik Türk edebiyatının en büyük şairlerinden Nedîm'in divanını kendinin tertip edip etmediği meçhuldür. Nedîm'in muasırı olan kaynakların hiçbirisi şairin divanından bahsetmez.²⁹ Koca Râgıb Paşa'nın şiirleri vefatından sonra Müstakimzâde Süleymân Sadeddin tarafından bir divan hâline getirilmiştir.³⁰ Bu gibi örnekler göz önünde tutulduğunda Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in şiirleri de şairin vefatından sonra bir araya getirilerek mürettep divan teşkil edilmeye çalışılmış olabilir.

Şairin divanından bahseden ilk kaynağın Hüseyin Râmiz'in *Âdâb-ı Zurafâ'sı* olduğu yukarıda ifade edilmişti. Tâ'ib bahsinde Râmiz, şairin hayat hikâyesinin bütün safhalarına temas etmiş, eserlerinin muhtevalarına kadar bahsetmiştir. Ayrıca Tâ'ib'in *Hadikatü'l-Vüzerâ'sına* bir zeyil yazmıştır. Dolayısıyla ayrıntılı şekilde ele aldığı ve bir eserini tezyil ettiği şair hakkında kendinden evvel hiçbir kaynakta yer almayan "divan sahibi olduğu" bilgisine temas etmesi rastgele yazılmış olamaz. *Âdâb-ı Zurafâ'nın* yazım tarihi olan 1198/1784³¹ yılından önce *Osmanzâde Tâ'ib Divânı* tertip edilmeye çalışılmış mıdır yoksa Râmiz, sehven Tâ'ib mahlaslı başka bir şairin divanını Osmanzâde Tâ'ib'e mi mal etmiştir? Elbette bu sorulara kesin bir cevap vermek güçtür, ancak Alman oryantalist Theodor Menzel'in kaynak zikretmeksizin bildirdiği *Tâ'ib Divânı*'ndaki şiir sayısının, muhtasar hacimli bir divan teşkil etmeye yeteceği de göz önünde tutulduğunda Râmiz'in *Tâ'ib Divânı* hakkındaki iddiasının haklılık payı olabilir.

²⁹ Safâyî, Sâlim ve Belîğ tezkirelerinde şairin divan sahibi olduğu bilgisi bulunmamaktadır. Ele geçen nüshalar arasında en eski Nedîm Divânı şairin vefatından altı yıl sonra istinsah edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Muhsin Macit (2021), "Divân (Nedîm)", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-nedim> [erişim tarihi: 01.03.2024]

³⁰ Beyhan Kesik (2014), "Koca Râgıb Paşa", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/koca-ragib-pasa> [erişim tarihi: 01.03.2024]

³¹ Erdem, age, s. XXVII.

Menzel'in bahsettiği divan nüshası ele geçtiğinde bu sorulara kesin cevaplar verebilmek mümkün olacaktır.

Bu düşünceden hareketle yaptığımız katalog taramaları neticesinde Menzel'in bahsettiği "Tâ'ib Divânı"nın Avusturya Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 149 numarada kayıtlı "Mecmua-i Tâ'ib Osmanzâde" adlı yazma olduğu tespit edilmiştir. Menzel, kaleme aldığı ansiklopedi maddesinde bahsetmemişse de bildirdiği şiir sayısını kaleme aldığı *Osmanlı Tarihi* ile tanınmış meşhur Avusturyalı şarkiyatçı Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall'ın *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst/Osmanlı Şiir Sanatı Tarihi*'ndeki "Tâ'ib" biyografisinden aynen iktibas etmiştir.³² Menzel'in *Tâ'ib Divânı* hakkındaki bildirdiklerinin tamamı Hammer'in bahsettikleriyle sınırlıdır. Bilindiği üzere Hammer 1799'da İstanbul'a diplomatik bir görevle tercüman olarak gönderilmiş ve 1802'de sefâret sekreteri olmuştur. Buradaki uzun ikameti esnasında Osmanlı tarihi, kültürü, sanatı ve edebiyatı hakkında birçok yazma eser toplamış ve bu zengin koleksiyon Avusturya Millî Kütüphanesi'nde günümüze kadar ulaşmıştır.³³ Avusturya Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 149 numaradaki yazma da muhtemelen Hammer'in İstanbul'da kaldığı dönemde temin ettiği yazmalardan biridir.

Gustav Flügel'in hazırladığı kütüphane kataloğunda söz konusu yazmanın ölçüleri hakkında bilgi verilmemiştir.³⁴ Sırt kısmı ve sertap kısmı kahverengi, kalan kısımları bordo renkli deri ciltli olan yazma köşebentli, zencirekli ve mıkleplidir. Tamamı 104 yapraktır. Açık krem renkte bir kâğıda tamamı aynı şahsın kalemiyle talik hatla yazılmıştır. Metnin her sayfasında satır sayısı değişiklik göstermektedir. Her yaprakta müzehhep çerçevenin yer aldığı yazmanın zahriyesinde "Mecmû'a-i Osmânzâde" ibaresi kayıtlıdır. Müzehheb ve mülevven üç ser-levhaya sahip olan yazmanın bütün varaklarına yaldızlı cetvel çekilmiş, şiirler siyah mürekkeple, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. İkinci ser-levha gazeliyât bölümünün başında, üçüncü ser-levha Münşeât'ın ilk varağındadır. Metinde rekabe kaydı bulunmaktadır.

1b-51a varakları arasında Osmanzâde Tâ'ib'in şiirleri yer almaktadır. 51b-52a arası boştur. 52b-100b arasında Osmanzâde Tâ'ib'in *Münşeât*'ı bulunmaktadır. Burada yer alan Arapça istinsah kaydında *Münşeât*'ın 1196/1781-82 senesinde

³² Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall (1838). *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis Auf Unsere Zeit*, Dierter Band, Pests: Conrad Adolph Hartleben's Verlag. s. 126.

³³ İlber Ortaylı (1997). "Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 15, s. 491.

³⁴ Gustav Flügel (1865). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich Königlich Bibliothek zu Wien*, I-III, Wien, C.1, s. 680-681.

yazıldığı belirtilmiştir. 101a kısmı boştur. 101b-104a varakları arasında Osmanzâde Tâ'ib'in hicivleri yer almaktadır. Buradaki Farsça istinsah kaydında ise yazmanın 1196/1781-82 yılında Nazîf adlı/mahlaslı bir müstensih tarafından yazıldığı kayıtlıdır.³⁵

Yazmadaki şiirler arasındaki geçiş, kırmızı mürekkeple yazılmış başlıklarla yapılmıştır. Sadece başlıklar üzerinden yapılan bir sayımda kaside başlığı altında 12 kaside, tevârih kısmında kırmızı mürekkeple başlıklandırılmış 31 şiir ve gazeller bölümünde ise kırmızı mürekkeple başlıklandırılmış 78 gazel yer almaktadır. Menzel'in bildirdiği *Tâ'ib Divânı*'ndaki şiir sayısı ile hemen hemen aynıdır. Buradan hareketle edebiyat araştırmacılarının uzun süredir peşinde olduğu *Tâ'ib Divânı* nüshasının bu yazma olduğu iddia edilebilir.

Yazmadaki şiirler dikkatli şekilde tetkik edildiğinde bazı şiirler arasındaki geçişin başlıksız yapıldığı, varakların a-b yüzlerinde bazı şiirlerin çift başlıklandırıldığı, bundan dolayı Menzel'in/Hammer'in şiir sayısını bildirirken başlıklar üzerinden hareket ederek yanlışlığı görülmektedir. Zira yazmadaki kasideler kısmında kaside başlığı taşıyan 12 şiir ve başlıksız 1 şiir yer almaktadır. Ayrıca her ne kadar müstensih tarafından kaside olarak değerlendirilip başlıklandırılmışsa da bu 13 şiirin yedisi kıta, beşi kaside, biri mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.

Tevârih kısmındaki başlıklandırılmış 31 başlıkta 30 şiir yer almaktadır. Bunların yirmi dördü tarih manzumesidir. Tarih manzumelerinin yirmi ikisi kıta, ikisi kaside nazım şekliyle yazılmıştır. Şiirlerin devamında Tâ'ib'in Arayıcızâde Ferdî'nin *Şâpûrnâme*'si için mesnevi, Sâkîb'in *Sıhhatâbâd*'i için kıta, Safâyî'nin *Nuhbetü'l-Âsâr*'i için mesnevi nazım şekliyle yazdığı takrizleri ve muhtelif konulardaki 3 kıtası yer almaktadır.

³⁵ Yazmanın hattatı Nazîf'in kimliği hakkında elimizde yeterli veri yoktur ancak *Tuhfe-i Hattâtîn*'de XVIII. asırda yaşamış "Mehmed Nazîf" adlı bir hattattan bahsedilmektedir. Yazmanın ta'lik hatla yazılması ve bahis konusu Mehmed Nazîf'in, eserin istinsah tarihi esnasında hayatta olması, yazmanın müstensihi olan Nazîf'in Müstakimzâde'nin bahsettiği Mehmed Nazîf olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

İstanbul'da Ahmed Efendi adlı bir zâtin oğlu olan Mehmed Nazîf, Köprülü Mehmed Paşa Kütüphanesi'nde hâfız-ı kütüp olarak görev yaptı. Bu kütüphane memurluğu sırasında Hacı Sâlih Efendi'den sülûs, nesih ve talik yazı öğrendi. Mevlevîliğe müntesip olduğu bildirilen Mehmed Nazîf Efendi, 20 Zilkade 1201/ 3 Eylül 1787 tarihinde vefat etti ve Üsküdar Mevlevihânesi'ndeki Dedeler Dairesi karşısında bulunan bir yerde defnedildi. *Tuhfe-i Hattâtîn*'de şair tabiatlı olarak bilinen Mehmed Nazîf Efendi'nin Nazîf mahlasıyla manzumeler kaleme aldığı bildirilse de şiirlerine örnek verilmemiştir. Orhan Kurtoğlu (2014). "Nazîf Mehmed Dede", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-mehmed-efendi-mdbir> [erişim tarihi: 01.03.2024]

Gazeliyyât bölümünde ise 78 başlık bulunmasına rağmen toplam 79 şiir yer almaktadır. Müstensih gazellerin birine başlık koymayı unutmuştur. Başlıkların üçü “ve lehu” geriye kalanlar ise “gazel-i diğer” ve “gazel-i âhar” şeklinde başlıklandırılmıştır. Gazellerin dördü elif, dördü be, dördü te, biri se, biri cim, ikisi dal, altmış üçü râ harfiyle kafiyeli/rediflidir.

Münşeât kısmından sonra gelen Tâ'ib'in hiciv ve hezleri arasında Sâkîb'a yazılmış bir kıta, Gümürküçzâde'ye üç kıta, Dürrî-i Yek-çeşm Ahmed Efendi'ye bir kıta, Nâbi'ye bir kıta, Arayıcızâde Hurrem'e bir kıta, Şeyh Vâhib'e bir kıta, devrindeki bazı müteşairlere bir kıta ve Adlî mahlaslı bir şairin iki gazeline artık mısralar ilave edilerek tehzil şeklinde düzenlenmiş iki müstezad olmak üzere toplam dokuz farklı şiir yer almaktadır.

Mündericâtı hakkında ayrıntılı bilgi vermeye gayret ettiğimiz bu yazma müretteb bir divan değildir. Nazif adlı/mahlaslı bir müstensihin şahsî gayreti yahut bir kimsenin teşvikiyle meydana getirdiği bu nüsha, gayr-ı müretteb bir divan derlemesi teşebbüsüdür. Yaşadığı devirdeki olağanüstü şartlara rağmen uzun kabul edilebilecek bir ömür sürmüş, muahhar kaynakların çoğunda “reis-i şâirân” olarak anılan Osmanzâde Ahmed Tâ'ib'in sadece “elif, be, te, se, cim, dal ve râ” harfleriyle kafiyeli gazeller yazmış olması düşük ihtimaldir.³⁶ Ayrıca şairin kaside, gazel, mesnevi, kıta ve müstezad dışında bir nazım şekliyle yazılmış şiirinin bulunmaması da dikkate değerdir. Bu yüzden eldeki bu divan derlemesi teşebbüsünün eksik kaldığı değerlendirilmektedir. Her ne kadar eksikse de bu yazma edebiyat çevrelerini uzun süre meşgul etmiş *Tâ'ib Divânı*'nın en geniş hacimli parçasını teşkil etmektedir. Yazmanın tamamında şairin hiciv ve hezelleriyle beraber 133 şiiri derlenmiştir. Bunların arasında 7 kaside, 79 gazel, yirmi ikisi tarih manzumesi olan 42 kıta, 3 mesnevi, 2 müstezad yer almaktadır.

TÂ'İB'İN BİLİNMEYEN ŞİİRLERİ

Harf inkılabından sonra Osmanzâde Tâ'ib'in şiirlerini derlemeye çalışan ilk araştırmacı olan Mustafa Yatman'ın, bitirme tezine dayanarak yayımladığı “Osman-zâde Tâ'ib Divânı'ndan Seçmeler” adlı eserinde 6 kaside, ikisi kıta biri kaside nazım şekliyle yazılmış 3 tarih manzumesi, 23 gazel, mesnevi ile yazılmış 1 lügaz, 10 kıta-i sagîre, 1 beyit, 1 mısra, 1 müstezad ve şairin hicivlerinden seçilmiş 6 kıta yer almaktadır.³⁷

³⁶ Sadavi'nin tezinde şairin elif harfiyle kafiyeli/redifli şiirlerden başlanıp ye harfine kadar kafiyeli/redifli 79 gazeline yer verilmiştir.

³⁷ Mustafa Yatman (1989). *Osman-zâde Tâ'ib Divânı'ndan Seçmeler*, Ankara: Kültür Bak. Yay.

Osmanzâde Tâ'ib'in hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri hakkında en kapsamlı çalışmayı hazırlayan Salih Sadavi'nin doktora tezinde ise şairin ülkemizde ve Mısır'daki şiir mecmualarından, biyografik kaynaklarda şairden iktibas edilen şiirlerden derlenerek bir araya getirilmiş kaside başlığı altında 14 kaside, 43 tarih manzumesi, 3 mesnevi, 79 gazel, 2 müstezad, 51 kıta ve 2 rubai yer almaktadır.³⁸

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Osmanzâde Tâ'ib'in bilinmeyen şiirleri ise yukarıda tavsifini yaptığımız Avusturya Viyana Millî Kütüphanesi Mixt. 149 numarada kayıtlı "Mecmua-i Tâ'ib Osmanzâde" adlı yazmada yer almaktadır. Yatman ve Sadavi'nin çalışmalarında bulunmayan 32 şiirin bahis konusu edildiği bu makaledeki ilk şiir Sadrazam Ali Paşa için yazılmış bir methiyedir. Şiirin başlığı "Kaside der-Vasf-ı 'Ali Paşa" şeklinde olsa da eser mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir methiyedir. Şiirin muhatabı olan Ali Paşa, Osmanzâde Tâ'ib'in yaşadığı dönemde sadaret makamına yükselen Çorlulu Ali Paşa veya Şehit Ali Paşa'dır.

İkinci şiir yazmada kaside başlığı ile yer almışsa da kıta nazım şekliyle yazılmıştır. Devrin padişahı III. Ahmed ve sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın övgüsüne yer verilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü şiirler yine kaside başlığına sahip olsa da kıta nazım şekliyle yazılmıştır. Dönemin sultanı III. Ahmed'in âlim ve şairleri koruyup kollaması ve onlara caizeler vermesi sebebiyle Tâ'ib'in padişaha duyduğu hürmet, minnettarlığı ifade etmektedir.

Beşinci şiir Osmanzâde Tâ'ib'in devrindeki bir şeyhülislama sunduğu medhiye kasidesidir. Şiirden şeyhülislamın kimliğini tespit etmek mümkün değildir.

Altıncı şiir Rezmî mahlasıyla şiirler kaleme almış Sultanzâde Mehmed'in vefatına, yedinci şiir Çorlulu Ali Paşa tarafından İstanbul Halkalı'da yaptırılan bir çeşmeye, sekizinci şiir III. Ahmed'in şehzalerinden Numan'ın doğumuna, dokuzuncu şiir şairin İmam-ı Azam hakkında yazdığı rivayet edilen *Tuhfetü'n-Nu'mân* adlı kitabına düşürmüş olduğu tarih manzumesidir. Onuncu şiir Kâtibzâde Mustafa Sâkib'in *Sihhat-âbâd*'ına yazılmış bir takriz ve ilerleyen üç şiir ise muhtelif konularda yazılmış kıta-i sagirelerdir. On dördüncü şiirden otuz ikinci şiire kadar olanlar gazellerdir. Bahis konusu gazellerin bir kısmı âşıkâne tarzda, geri kalanı ise şairin mahallileşme etkisinde yazdığı, ikileme, deyim ve atasözlerine sıklıkla yer verdiği şiirlerden meydana gelmektedir.

³⁸ Sadavi, age.

SONUÇ

XVIII. asrın ilk yarısı, bilhassa Lale Devri olarak bilinen dönem, klasik Türk edebiyatının birçok ünlü simasının bir arada yaşadığı bir devreye tekabül etmektedir. Yüzyılın başlarında Halep'ten İstanbul'a gelen hikemî tarzın edebiyatımızdaki seçkin temsilcisi Nâbî ve yerel unsurları şiirlerinde serbestçe kullanan Bosnalı Sâbit'in etkisinde gelişen klasik Türk şiiri, ilerleyen yıllarda başta Nedîm olmak üzere Edirneli Kâmî, Seyyid Vehbî, Mirzâzâde Ahmed Neylî, Süleyman Nahîfî, Arpaeminizâde Sâmi gibi üstat telakki edilecek şairler yetiştirmiştir. Şuarâ tezkirelerinin hepsinde edebî şahsiyetinden övgüyle bahsedilen Osmanzâde Ahmed Tâ'ib Efendi de yaşadığı devrin önde gelen şairlerindendir. İlmiye mesleğine mensup Tâ'ib hoşsohbet, hazırcevap, nüktedân, hiciv ve mizaha meyilli bir yaratılışa sahiptir. Yaşadığı dönemde pek çok meşhur şair bulunmasına rağmen devrin hükümdarı III. Ahmed'in beğenisini kazanmış ve Safâyî Mustafa Efendi ile Seyyid Vehbî'nin bildirdiğine göre "reis-i şâirân" ilan edilmiştir. Muhtevaları itibarıyla çoğunluğu dinî ve ahlakî nitelikte olan mensur eserler kaleme almış şair, divanını tertip edemeden vefat etmiştir. Döneminde yazılan tezkirelerde divanının olduğu konusunda malumat verilmemişse de vefatından yaklaşık altmış yıl sonra yazılan *Âdâb-ı Zurfâ'â*'da divanı bulunduğu bilgisi, bu eserin şairin ölümünden sonra meçhul kimseler tarafından tertip edilmiş olduğunu göstermektedir. Bugüne kadar divanın tekmil bir nüshası ele geçmemişse de Theodor Menzel'in bahsettiği fakat yerini bildirmediği divan nüshası ilk defa bu çalışmayla ortaya çıkarılmıştır. Bu nüshada Tâ'ib'in edebiyat araştırmacılarınca bilinen şiirlerinin dışında farklı nazım şekilleriyle yazılmış 32 şiiri tespit edilmiştir. Bu şiirler arasında 1 kaside, 1 mesnevi, dördü tarih manzumesi olan 11 kıta ve 19 gazel yer almaktadır. Neşredilen bu şiirlerin tamamının hacmi 269 beyte ulaşmaktadır. Şairin bilinen manzumelerine, bu şiirler ilave edildiğinde orta hacimli bir *Tâ'ib Dîvânı* meydana gelmiş olacaktır.

-1-³⁹

Kaşide der-Vaşf-ı 'Alî Paşa⁴⁰

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Mülük-i ma'delet-âyîn-i bâhirü'l-iclâl
Olalı zîver-i evreng-i 'izz ü istiqlâl
2. Şudûr-ı memleket-ârâ-yı memleket-güster
Çekilse silk-i hesâba yüzi tecävüz ider
3. Yazıldı her birinüñ ibtidâ vü encâmı
Hulâşa-i 'ameli mâcerâ-yı eyyâmı
4. Kimi muvaffağ olup râh-ı 'adle meyl itmiş
Kimisi bâdiye-i zulme sehv idüp gitmiş
5. Bu 'aşr-ı meymenet-efzâda a'delü'l-vüzerâ
Vezîr-i a'zam-ı 'âlî-himem 'Alî Paşa
6. Olup işâbet-i re'y-ile pey-rev eşrâfa
Tefevvuk itdi vücüh ile şadr-ı eslâfa
7. İdüp hulûş u şadâkatle himmet ü iqdâm
Umûr-ı devlet-i 'Oşmâniyâna virdi nizâm
8. Cedid ü ceyyid idüp sikke-i hümâyûnı
Bu kâr-ı hayr-ile oldı cihân memnûnı
9. Bütün mevâcibi bir hafta içre devr itdi
Ne bir kimesneye 'unf itdi ne cefâ itdi

³⁹ Hazırladığımız metindeki müşküllerimizi çözen Doç. Dr. Kenan Özçelik'e ve Osmanzâde Tâ'ib'e ait şiirlerin tespitinde yardımcı olan Doç. Dr. Enes Yıldız'a çok teşekkür ederim.

⁴⁰ Başlıkta şiirin kaside olduğu belirtilmişse de kafiye düzenine bakıldığında mesnevi nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir.

10. Alup ‘ulūfesini her kiři bilā-noqşān
Du‘ā-yı devlet ü iqbālin itdi vird-i zebān [8a]
11. Hāzīne emrine hōd itdügi taqayyūd-i tām
Olur vesīle-i kesb-i rızā-yı Rabb-i enām
12. Bu intizāma sebeb hep şalāh u ‘iffetdür
Muvaffaq olmağa bā‘iş hūlūş-ı niyyetdür
13. Olur mı ādeme bundan ziyāde bir tevfiq
Kim ide cümle umūrın şerī‘ata taṭbīq
14. ‘Ale’l-huşūş ideli kesb-i hayra sa’y ü şitāb
Vücūda geldi sühūletle niçe kār-ı şavāb
15. Vücūh-ı birre idüp bezl-i māl-i bī-pāyān
Şular getürdi şehir halkın eyledi reyyān
16. Maḳām-ı kisve-i pāk-i Resūl-i muhteremi
Müşerref eyledi āşār-ı himmet ü keremi
17. Yapup hūlūşla bir cāmi‘-i şeref-bünyā[n]⁴¹
Esās-ı zūhdini kıldı müşeyyed-erkān
18. Hūdā zamān-ı şeref-iḳtirānın ide medīd
Gelür vücūda daḳı niçe niçe emr-i sedīd
19. Selefde şadra ‘adīlin getürmedi devrān
Bu nüşhaya nigeh-endāz olan ider iz‘ān
20. Du‘ā-yı hayr ile ey Ta’ib iktifā idelüm
Cenāb-ı hāzret-i Allāh’dan recā idelüm

⁴¹ Metinde “bünyād”

21. Zamân-ı devlet ü iqbâlin eyleyüp şad sâl
İde hemîşe şeref-bağş-ı şadr-ı istiklâl⁴²

-2-

Kaşide-i Diğer li-Tâ'ib Efendi⁴³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Zıll-i Hâk'dur pâdişâh-ı dîn-penâh
Oldur âsâyiş-fezâ-yı hâşş u 'âm
2. Ehl-i İslâm'a du'âsın emr idüp
Böyle fermân eyledi fahru'l-enâm [8b]
3. Bir du'â kim ola mağbûlü'l-ķabûl
İdeler şarf selâtin-i 'izâm
4. Böyle ğâzi pâdişâhuñ bā-ķuşûş
Ķudsiyân eyler du'âsın iltizâm
5. Böyle dād-āver mücāhid pâdişāh
Vefķ-ı dil-h'āh üzre olmaz mı bekām
6. Hükmine zîr-i nigîndür şark u ğarb
Emr ü fermânına heft ecrām rām
7. Hāmesine Rüstem olmaz tāvver
Ķarb-ı gürzinden olur sersām Sām
8. Ķaçsa da āhîr ider hāşmın esîr
Kim olur naķş-ı süm-i iķdām dām

⁴² Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 7b-8a.

⁴³ Başlıkta şiirin kaside olduğu belirtilmişse de kafiye düzenine bakıldığında kıta nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir.

9. Şadr-ı bezm-i rezmdür kim ‘aşkına
Nüş ider şîrân-ı harb cām cām
10. Tiğına ta‘zîm için düşmen ider
Kaddini hem künd ü hem a‘lām lām
11. Düşmenân-ı dîni on iki sene
İtdi pey-der-pey qarîn-i inhizâm
12. Onda bir def‘a degül cāy-ı ‘aceb
Olsa böyle vaq‘a ber-‘aks-i merām
13. Hıyır olur encām-ı rü’yâ-yı maḥûf
Şubḥ olur zâhir nihâyet bulsa şâm
14. Pâdişâhum müjde bâ-‘avn-i Hudâ
Yine der-peydür fütûḥ u iğtinâm
15. Nükte-i meşhûr *el-ḥarbü sicâl*⁴⁴
Şâhid-i nuşret yeter mâ-lâ-keâm
16. Hem hümâyûnı sâle dâldür⁴⁵
Müfti-i ‘allâme-i vâlâ-maḥâm [9a]
17. Tâze cân buldı kudümiyle cihân
Fâl-i ḥayr itdi zuhûriyle enâm
18. Maḥdemin sa‘d eyleye Perverdigâr
Biz du‘âda olalum Tâ’ib müdâm

⁴⁴ “Harpte zafer nöbetleşedir.”

⁴⁵ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

19. Hem şehenşâh-ı cihānuñ şevketin
Ber-devām itsün ilā-yevmi'l-ķıyām
20. Tâ ki oldur zīb-bahş-ı salţanat
Bulur aĥvâl-i cihân ĥüsn-i nizām
21. Yâverî-i dest-i himmetle yine
Ĥaşma eyler sell-i seyf-i intiķām
22. Bîm-i ĥarb-ı ķahrı ile 'an-ķarîb
el-Emân-ĥ'âh olur a'dâ-yı li'âm
23. 'Âlemi itse n'ola zîr-i nigîn
Öyle bir sulţân-ı İskender-ġulām
24. Ĥamdü li'llâh ĥayr-ĥ'âh-ı devleti
Var niķe düstür-ı Dârâ-iĥtişâm
25. Siyyemâ bu nev-eşer te'lîfine
Bâ'iş olan ĥazret-i ķâ'im-maķâm
26. Ya'ni İbrâhîm Paşa kim odur
Ĥâliyâ ser-ĥayl-i eşraf-ı kirâm
27. Dîn ü devlet ĥıdmetinde dâ'imâ
Ĥayra tevfiķ eyleye Rabbü'l-enâm
28. Luţf-ile bu dâ'i-i dirînesin
Eyleyüp şâyân-ı tevcîh-i kelâm
29. Dirse Tâ'ib söyle maķşüduñ nedür
Eylerüm bu vech-ile 'arz-ı merâm

30. Hâk-i pây-ı 'izzete rû-mâldür
Ġâyet-i âmâlüm ancağ ve's-selâm⁴⁶

-3-

Kaşide-i Diğer li-Tâ'ib Efendi⁴⁷

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. 'Ulemâ-yı kirâma luğf u kerem
Oldı çün bâ'ış-i huşûl-i murâd
2. Lâyık oldur ki şadr-ı zî-şânî
İde luğfiyla anları dil-şâd
3. Eylemişdür bu zümreyi eslâf
İltifât u nevâzişe mu'tâd
4. Hâmdü li'llâh şeh-i zafer-yâver
Ya'ni Hân Aħmed-i firişte-nihâd
5. 'Ulemâya idüp nevâzişler
Luğf u ihsân eylemekde ziyâd
6. Keremi tâ şöyle kim olmaz⁴⁸
Aña vâfi merâtib-i a'dâd
7. Rağbeti ehl-i 'ilme böyle iken
Yine manşûr olur be-vefķ-ı murâd
8. Gerçi bu inkisâr-ı bî-hengâm
Eylemişdür bir [i]şkeste fu'âd

⁴⁶ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 8a-9a.

⁴⁷ Başlıkta şiirin kaside olduğu belirtilmişse de kafiye düzenine bakıldığında kıta nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir.

⁴⁸ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

9. Böyle vaç'a selef zamânında
Kâtı vâfirdür eylesem ta'dād
10. Yine ez'âf-ıla mükâfâtın
Eylemişdür cenâb-ı Rabb-i 'ibād [12b]
11. Bu haber müjde-i zâferdür kim
Cünd-i luţf-ile eyleyüp imdād
12. Düşmeni şöyle kahr ider ki görüp
'İbret ala cemî'-i ehl-i fesād
13. Şöyle fetḥ-i celil ider ki aña
Reşk ide rûḥ-ı fâtiḥ-i Bağdād
14. İğtinâm-ı fütûḥ-ı pey-der-pey
Eyleye birbirini istiḥrād
15. Olup eyyâmı yine ke'l-evvel
Ġıbṭa-fermâ-yı mevsim-i a'yād
16. Şu'arâ kulların kaşîdelerin
Eyleyüp tarz-ı hâşş ile inşād
17. Tehniyet resmini idüp icrâ
Diyeler kim *ğazâ hümâyün bād*
18. Tâ'ibâ kıblegâh-ı Mevlâya
İdelüm dest-i ibtihâli güşād
19. İde dâ'im vücūd-ı pür-cüdın
Mazhar-ı feyz-i bâhirü'l-is'ād

20. 'İzz ü nuşretle taht-ı devletde
Ber-ķarār ola t̄a-be-yevm-i tenād
21. Yā İllāhī du'āmuz eyle ķabūl
Bi'n-nebiyyi ve ālihi'l-emcād⁴⁹

-4-

Kaşide-i Diğer li-Tā'ib Efendi⁵⁰

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Güzin-i pâdişâhân-ı cihân Hân Ahmed-i Ğazî
Muhibb-i hânedân-ı fahr-i 'âlemdür bi-ķamdi'llâh
2. Gürüh-ı evliyâ' u'llâha ihlâş-ile râġıbdur
Niġâh-ı iltifâtı zümre-i ebrâradur her ġâh [13a]
3. Güzin-i nesl-i Âdem ķuṭb-ı 'âlem ġavş-ı a'zamdur
Cihâna gelmemişdür haķ bu kim bir böyle şâhenşâh
4. Ne şâhenşâh-ı gerdün-mekân u 'arş-mesned kim
Olur ķandil-i divân-ķâne-i iclâli mihr ü mâh
5. Ne şâhenşâh-ı 'âdil kim yazılmış vaşf-ı pâkinde
Ğazâ-verz-i zafer-yâver mücâhid fi-sebîli'llâh
6. Ne şâhenşeh ki râyı meş'al-i tevfiķ-ı Bârî'dür
Anuñ kim iķtifâ itmezse işrine olur ġüm-râh
7. Ne şâhenşeh ki bâlâ-yı bülend-ķadrine anuñ
Ķumâş-ı atlas-ı gerdün ķabâ olsa olur kütâh

⁴⁹ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 12a-12b.

⁵⁰ Başlıkta şiirin kaside olduġu belirtilmişse de kafiye düzenine bakıldığında kıta nazım şekliyle yazıldığı görülmektedir.

8. Ne şahenşeh ki pehnâ deşt iqbâline nisbetle
Olur eflâk-i tis'a nüh hazîne kemterîn hargâh
9. Ne şahenşeh ebü'l-feth-i muzaffer diyü vaşfında
Hemîşe yek-zebân-ı ittifağ olmakda her efvâh
10. Perîde oldı tedkîk-ı nazardan dide-i encüm
Müyesser olmadı görmek felekde böyle 'âdil şah
11. Rikâb-ı düşmen anuñ tavk-ı bend-i zîr-i qahrında
Ne mümkün ola gerden-keş kemend-i kehrübâdan gâh
12. Dem-i 'adlinde kimse kimseye cevr itmeden kaldı
Meḥâkimde şinîde olmaz oldı da'vi-i ikrâh
13. Zamân-ı devletinde cümle aşḥâb-ı velâyetdür
Gerek erkân-ı divânı gerek a'yân-ı şahib-câh
14. Huşûşâ Bermekiyü'l-himme İbrâhîm Paşa kim
Odur ḥâlâ penâh-ı zübde-i ḥayl-i ricâlu'llâh
15. Nesak-sâz-ı umûr-ı dîn ü devletdür şadâkatle
Zihî düstûr-ı 'âlî-kadr [ü] şahib-re'y-i kâr-âgâh
16. Vücûh ile yaḫînümdür ider a 'dâyı istîşâl
Muzafferdür bu sâl-i meymenet-pîrâda eymu'llâh [13b]
17. Nigeh-dârende-i zât-ı hümayûnı olup Bârî
Anı mesned-fîrûz-ı baḫt u devlet eyleye her gâh⁵¹

-5-

⁵¹ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 12b-13b.

Kaşide Berāy-ı Şeyhü'l-İslām*Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

1. Hāmdü li'llāh meded-kārī-i tevfiq-ı ezel
İtdi nāgeh girih-i rişte-i ümmîdümi hāl
2. İrdi gūş-ı dilüme müjde-i feyz-i cāvîd
Olsa ser-sebz n'ola naḥl-i gülistān-ı emel
3. Virdi ḥātırlara cām-ı ṭarab ol neşveyi kim
Ṭab'-ı maḥmūra daḥı yol bulamaz şimdi kesel
4. Baḥt hemvār u felek yāver [ü] ṭālî' ḥurrem
N'ola dāmān-ı temennāya irişse bu gün el
5. K'eyledi ser-keşi şâyeste-i iḥsān u 'aṭā
Eşer-i terbiyet-i 'adl-i Ḥudāvend-i ecel
6. Ol girāmî güher-i baḥr-i fezā'il ki odur
Şimdi ser-tāc-ı fuḥūl-i 'ulemā-yı kümmel
7. Ziver-i şadr-ı şeref ḥazret-i şeyhü'l-İslām
Merci'-i dīn ü düvel müstenid-i mülk ü milel
8. Ol ḥudāvend-i 'alī-nām-ı celilü'l-ḩadrüñ
Cümleten mevhibedür zātına 'ilm-ile 'amel
9. Neḩḩa-rîz olsa nesīm-i çemen-i ḩulḩı olur
Şemmesi bûy-ı gül ü 'ıṭr-ı reyāḩine bedel
10. Güneş āyine-i idrākine zarf-ı zerrîn
Kehkeşān defter-i 'irfānına sīmîn cedvel

11. Bū Ḥanīfe ḥaseben şadr-ı Ḥüseynī neseben
Ey güzide ḥalef-i âl-i nebiyy-i mürsel
12. Ḥ'âhiş-i re'fet-ile dergeh-i iḥsânuñda
'Arz iderse n'ola aḥvâlini bu 'abd-i eḳal
13. Telḥ-kâmem o ḳadar zehr-i ğam-ı dehr-ile kim
Baña yeksân görünür tu'm-ı nebât u ḥanzal
14. Mazḥar-ı derd ü belâ olmada el-ḳışşâ bu gün
Olmışam mâ-şadaḳ-ı nükte-i *şümme'l-emşel*⁵² [15b]
15. İrmedi sünbüle-i mezra'-ı âmâle elüm
Gerçi ḳaddüm o temennâ-yıla oldu müncel
16. Niçe demdür ki olup muntazır-ı iḥsânuñ
Dilde râḫat ḳomadı dağdağa-i tül-i emel
17. Dâḫil-i silsile-i merḫametüñ olmağ-içün
Dil-i sevdâ-zedenüñ oldu dimâğı muḫtel
18. Eyle ma'cün-ı necâḫ-ı keremüñ ile devâ
Çâre-sâz olmaz o bîmâra şarâb-ı şandal
19. Tâ'ibâ sâkit ol añlandı murâduñ cümle
Der-i 'adlinde ilâ-âḫirihi min-evvel
20. Yeter iḳşâr-ile taşdı'e cesâret itdüñ
Ba'd-ez-in ḫayr-du'âya açalum şıdḳ-ile el

⁵² Hadis-i Şerif: "Eşeddü'nâsi belâen el-enbiyâu sümme'l-emselü fe'l-emselü", "İnsanların en çetin sıkıntılarla imtihan edilecek olanları peygamberler, sonra ermişler, sonra da onları takip edenler (âlimler, sâlihler)dir." (Tirmizi "Zühd" 57, İbn Mâce "Fiten" 23)

21. Tâ benân-ı kefi baht-ile ola ehl-i dilûn
‘Uğde-i rişte-i maşşûd u murâdı münhal
22. Cümle müşkillerini hall ide Mevlâ anuñ
Kâr-sâzı ola her demde Hudâ ‘azze ve cel⁵³

-6-

Tārîh-i Vefât-ı Sulţân-zâde Mehemmed Beg

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Necl-i pâk-i Şâfiye Sulţân Mehemmed Beg dirig
Kıldı rihlet eyledi evlâd u aḥbâbın ḥazîn
2. Zübde-i a‘yân idi pîrâye-i dîvân idi
Hem efendi idi hem beg hem aḡa-yı kâm-bîn
3. Kâmrân-ı ‘ömr-i rûz-efzûn olup kırk elli yıl
Geh menâşıbla bekâm olurdu geh ‘uzlet-güzîn
4. Hüsn-i tarḥ-ile Sinimmâr-ı ḥired ḥayrân idi
Eylemişdi ḥâmesin reşk-i Nigâristân-ı Çîn
5. Nükte-senc idi hünermend ü süḥan-perver idi
Zâtını kılmışdı Ḥaḡ mecmû‘a-i nüzhet-rehîn
6. Ḥayr-ḥ‘âh-ı dîn ü devlet mîr-i ‘âlî-ḡadr idi
Ḥaḡ ḥoşnûd idi ḥoşnûd ola Rabbü’l-‘âlemîn
7. Yâd idüp nâmın disünler *rahmetu’llâhi ‘aleyh*
Rûḥını şâd eyleyüp ihlâş-ıla ihvân-ı dîn

⁵³ Mecmû‘a-i Osmanzâde, vr. 15a-15b.

8. Hağ te'âlâ ğarğa-i deryâ-yı ğufrân eyleye
Ola bîm-i rûz-ı hevl-engîz-i 'uğbâdan emîn
9. Düşdi **yek**-pâre bu mışra' fevtine târiğ-i tām
Ola yâ Rab ğabr-i Sulţân-zâde Beg 'adn-i berîn⁵⁴

اوله بارب قبر سلطان زاده بك عدن برين

-7-

Târiğ-i Âb-ı Halkalı

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Muğîğ-i feyz-i Bârî ğazret-i Hân Ağmed-i 'âdil
Ki oldı âb-ı rûy-ı ğülşen-i evreng-i ğâğânî
2. Hemîşe ğayra mâ'il şu gibi ğab'-ı ğümâyûnı
Müdâm olmağda 'âlem ğarğa-i deryâ-yı iğsânı
3. Getürdi menba'ın şağn-ı sarâya çeşme-i Ğızır'ın
Ayağına ağıtdı cûybâr-ı bağ-ı Rıdvân'ı
4. Çeküp zencire anı Halkalı'dan eyledi icrâ
Olup ğarğ-efgen-i bünyâd-ı âşâr-ı Süleymânî
5. Dehen-şüy olmadı bir ğağresiyile gitdi İskender
Bu 'ayn-ile çıkardı rûy-ı arza âb-ı ğayvânı
6. Bunuñ bir reşha-i feyz-âveri dünyâya kâfidür
Felek deryâya döksün ba'd-ez-in bârân-ı nisânı
7. Hezâr-ı nağme-senc eyler hevâsı murğ-ı taşvîri
Revân itse 'aceb mi bağda serv-i ğıramânı

⁵⁴ Ebced: 1131/1718-19
Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 21a.

8. Kemāl-i şafveti revnağ-dih-i mäh-ı şeb-ārādur
N'ola lertzân iderse niçe mihr-i dırarşanı
9. Şarāb-ı Kevşer'e teşbîh iderdüm bu leţâfetle
Eger mümkün olaydı herkese nüş eylemek anı
10. Bu 'ayn-ı pâkdür sir-âb iden halk-ı Sitanbul'ı
Bu âb-ı nâbdur şādân iden rûh-ı şehîdânı
11. Bu bir baħr-i ħurüşândur terâzû bunda el virmez
Şu yolcular ħosun dülâbına şandûk-ı mîzânı
12. Zülâl-i çeşmesâr-ı feyz her dem artar eksilmez
Nümüdâr idemez tâb-ı temüz âşâr-ı noħşanı [24a]
13. Kıyâm-ı ħaşre dek bu ħayr-ı cārînüñ füyüzâtı
İde şād-âb ervâh-ı güzîn-i âl-i 'Oşmân'ı
14. Bu yenbû'-ı keremden nüş iden dil-teşneler dâ'im
İder şu gibi ezber zıkr-i ħayr-ı şâh-ı devrânı
15. Du'â-yı imtidād-ı devlet-ile ter-zebân oldı
Zemîn ü âsmānuñ sâkinân-ı sübhâ-gerdânı
16. İde ser-sebz ü ħurrem bâğ-ı iħbâlin Ĥudâ her dem
Tolanduħca cihânda cûylar ħarf-ı gülîstânı
17. Maşûn ola kederden meşreb-i pāk-i ħümâyûnı
Be-ħaħħ-ı sûre-i Kevşer be-ħaħħ-ı nazm-ı Furħânî
18. İde âsûde zıll-i re'fetinde ħazret-i Bârî
Cenâb-ı dâver-i a'zam 'Alî Paşa-yı zî-şanı

19. Ki dest-i sa'y-ile bu kâr-ı düşvârı idüp tekmil
Getürdi yirine fermân-ı sulţân-ı cihân-bânı
20. Bahâr-ı himmeti cûşân idüp bu âb-ı pür-feyzi
Şehâb-ı luţfi reyyân eyledi ser-cümle 'aţşânı
21. Zülâl-i mekremetle halkı ihyâ itmedür hikmet
Bu hayrı itsün eslâf-ı kirâmuñ var-ise cânı
22. Şalup şu bir diyâr üstine İskender harâb itdi
Bu ma'mûr itdi mülki ağıdup âb-ı firâvânı
23. Hudâ dür itmesün fark-ı cihândan sâye-i 'adlin
Şeref-yâb eylesün devletle dâ'im şadr-ı dîvânı
24. Du'â vü medh-ile bu hıdmetüñ olmaz mükâfâtı
Ola Sâķi-i havz-ı Kevşer'üñ memnûn-ı ihşânı
25. Hesâb eyler iken târih-i hayr-encâmını Tâ'ib
Be-resm-i menķabet-h'ânı vü âyin-i sühandânı
26. İçüp Hızır âb-ı pâkinden didi taşsîn ile târih
'Alî Paşa sebîl itdi yoluyla âb-ı hayvânı⁵⁵

على پاشا سبيل ايتدى يوليله آب حيوانى

-8-

Târih-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sulţân Nu'mân

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

⁵⁵ Ebcad: 1120/1708-09

Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 23b-24a.

Bu şiirin tamamı veya bir kısmı Halkalı'daki çeşmenin kitabesine kazınmış olmalıdır. Bkz. Hatice Aynur-Hakan Karateke (2022). *III. Ahmed Devri İstanbul Çeşmeleri*, İstanbul: İBB Yay., s. 126. Anılan kitapta bu şiirin on dört beyti yer almaktadır.

1. Ğayş mıdur ey şehâb-ı nev-bahâr-ı mekremet
Âfitâb-ı ma‘delet zıll-i Hudâ-yı Müste‘ân
2. Âb-ı rûy-ı dîn ü devlet çeşmesâr-ı merhamet
Naḥl-i bâlâ-yı berûmend-i gülistân-ı emân
3. Mâ-bihi'l-faḥr-i ḳurûn-ı pâdişâhân-ı selef
‘Umde-i nesl-i girâmî nisbet-i ‘Oşmâniyân
4. Şehriyâr-ı Cem-ḥaşem ḥâḳân-ı Fârûḳî-şiyem
Ya‘ni Sulṫân Aḥmed-i Ğâzî şeh-i ḳişversitân
5. Ḥaḳ te‘âlâ kâm-yâb-ı ‘ömr-i rûz-efzûn ide
Müstedâm-ı taḥt-ı iclâl ola bâ-şeh-zâdegân
6. Oldı yümn-ile yine gehvâre-zîb-i salṫanat
Şulb-i pâkinden ser-âmed bir ḥidiv-i kâm-rân
7. Öyle bir şeh-zâde kim nûr-ı mübîn-i ṫal‘ati
Âfitâbâsâ ziyâ-baḥş-ı zemîn ü âsmân
8. Yümn ü iclâl ile olduḳda şeref-sâz-ı ḳudûm
Ziver-i âĝûş-ı şevḳ idüp şehensâh-ı cihân
9. İḥtirâmen uydurup nâmın İmâm-ı A‘zam’a
İsm-i Nu‘mân ile ḳıldılar müşârun bi‘l-benân
10. Farṫ-ı ihlâş-ile ihyâ-yı rûsûm-ı sünnete
Eylediler ḥubb-i mevrûşı bu vech-ile ‘ıyân [29a]
11. Ḥabbezâ ism ü müsemmâ-yı şeref-pîrâye kim
Oldı ehl-i sünnete ser-mâye-i iḳbâl ü şân

12. Lâle-i Nu'mân açıldı gülşen-i iclâlde
Oldı bâğ-ı saltanat mânend-i gülzâr-ı cinân
13. Bu meserret öyle bir keyfiyyet irâş itdi kim
Oldılar yek-reng feyz-i şevk-ile pîr ü cüvân
14. Tâze inşâd tevârih-i ma'âli-senc ile
İtdiler taqdîm resm-i tehniyet nazm-âverân
15. Ser-be-ceyb-i fikr iken ben de didi pîr-i hîred
Nice şerm itmezsin ey fersûde-pîr-i nâ-tüvân
16. Tâ'ibem dirsın yine eş'ara eylersin heves
Kanda sen kanda mezâmîn-i belâgat-ikhtirân
17. Var du'â-yı hayra meşgûl ol ider şimden girü
Hıdmet-i eş'arı oğluñ Vehbi-i mu'ciz-beyân
18. İmtisâl ile ğaraz fermân-ı şadr-ı a'zama
Böyle icmâli beyân-ı vâkı'i 'arz it hemân
19. Ben hesâb itdüm düşer yek-pâre her bir mışra'ı
İki târih-i hoş-âyende didi kerrübiyân
20. 'İzz-ile dünyâya geldi şulb-i Aħmed Hân'dan
Dâd-ı Hâk'dur maqdem-i Şeh-zâde Nu'mân-ı zamân⁵⁶

عزيلة دنيايه كلدى صلب احمد خاندن
داد حقدر مقدم شهزاده نعمان زمان

⁵⁶ Ebcad: 1136/1723-24
Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 28b-29a.

-9-

Tārīḥ-i Kitāb*Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

1. Zihî sa'âdet olursa ḳabûle erzânî
Zihî şeref nazâr eylerse pâdişâh-ı cihân
2. Efendimüz nazâr luḳf iderse ḥod ḳalmaz
Ḳarîn-i ḥüsn-i ḳabûl olmasında reyb ü gümân
3. Ümîdüm oldur idüp cümleden ziyâde nazâr
İmâm-ı A'zam'a eyler maḥabbetin i'lân
4. Bu müdde'âyı beyâna yeter bu şâhid kim
Olur şadâreti târiḥi *Tuḫfetü'n-Nu'mân*⁵⁷

اولور صدارتی تاریخی تحفة النعمان

-10-

Takrîz-i Berây-ı Şihḫat-âbâd-ı Şakıb Efendi*Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

1. Bâreka'llâh bu nüshâ-i dil-keş
Ḥırz-ı bâzû-yı pîr ü bernâdur
2. Ki sevâd-ı midâd-ı sürme-i feyz
Rüşenî-baḫş-ı çeşm-i dünyâdur
3. Her nuḳâṭı çü ḥâl-i maḥbûbân
Ḥasbete'n-nûr dâ'-i sevdâdur

⁵⁷ Ebced: 1130/1717-18
Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 29a.

4. Şübhesiz Şâkıbâ bu nüsha-i pāk
Şıhbat-âbâd-ı feyz-i Mevlâ'dur⁵⁸

-11-

Kıt'a li-Tâ'ib Efendi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Tâ'ibâ vâkıf olup 'özüne şâyed saña da
Söyle maşşuduñı ihsân idelüm dirlerse
2. Merhamet ideler Allâhu te'âlâ Kâdir
Edrine pâyesi ile Halebü'ş-şehbâdur⁵⁹

-12-

Kıt'a

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Kümeyt-süvâr-ı 'arşa-i himmet ki rahşinuñ
Saçl-ı sıtablı olsa revâ mihr-i âsmân
2. Meydân-ı midhatinde tekâpüya başlasa
Esb-i sebük-'inân-ı kalem kıala nâ-tüvân⁶⁰

-13-

Kıt'a

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sen Süleymân-rütbe bir zât-ı mekârim-pîşesin
Saña nisbet Tâ'ib-i bi-çâre bir qarıncadur

⁵⁸ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 30a.

⁵⁹ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 30b.

⁶⁰ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 31a.

2. Her ne deñlü tuhfesi bî-ķadr ise eyle ķabûl
Tuhfesi ķarıncañuñ ķün kendi miķdârıncadır⁶¹

-14-

Ėazel

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Cefâ mu'tâdum olmasaydı sende ĥûy-ı istiġnâ
Nesim-i şubĥ-ile dirmezdi turreñ bÿy-ı istiġnâ
2. Tırur bismilgehüñde beste-gerden cân-be-kef teslim
İder ķatl-i dile ol ġamze-i cādÿ-yı istiġnâ
3. Tecelligâh-ı Tır 'arız-ı 'arz-ı melâĥatdür
'Aceb mi nâz iderse 'arşa ĥâk-i bÿy-ı istiġnâ
4. Dilâ ġam çekme pâ-bend-i giriftâr olduġuñ yegdür
Çeker elbet zemîn-i vuşlata ġisÿ-yı istiġnâ
5. Firib-i ġamzeden ġayra dil-efsün olmaduñ **Tâ'ib**
Felek 'arz eyler oldı saña şimdi rÿy-ı istiġnâ⁶²

-15-

Ėazel-i Diğer

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Sefine-i dil-i ġüm-kerde çok gezer tolaşur
Muĥit-i ķulzüm-i 'aşķ içre çok gezer tolaşur

⁶¹ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 31a.

⁶² Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 32a.

2. Yetişmez aña meger sîm-i eşki 'uşşâkuñ
Bu çârsû-yı maḥabbetde çok gezer ٲolaşur
3. O gül-zemîn-i şüküfte ümîd-i gönçe için
Kenâr-ı gülşeni bülbül de çok gezer ٲolaşur
4. Koyun sürisine kıasd itmesün diyü gürg
Raķîb-i seg-meniş ardınca çok gezer ٲolaşur
5. Kebüter-i dil-i âvâre bâm-ı 'aşkı kıomış
Hevâda gice kıalır ise çok gezer ٲolaşur
6. Târîķ-ı cerde alınca li-men becer nuţkın
Bu sikke-şüret ile şüfi çok gezer ٲolaşur
7. Süḥan begendiremez ٲab'-ı pâkine Tâ'ib
Kelâm-ı köhne-libâs ile çok gezer ٲolaşur⁶³

-16-

Ġazel-i Diğer

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Bahâr irdi 'anâdil âh-ı şeb-gîr eylemez n'eyler
Derûn-ı gönçeye feryâdı te'sîr eylemez n'eyler
2. Bu eyyâm-ı şafâda yine sâķî semt-i gülzâra
Hırâm-ı nâz ile gül-geşt-i Keşmîr eylemez n'eyler
3. Bu demde yine sâķî cezbe-i keyfiyyet-i meyle
Kulüb-ı mey-keşân-ı 'aşkı teşhîr eylemez n'eyler

⁶³ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 34b-35a.

4. Yine hengām-ı ‘ışret irdi diyü bād-ı nevrūzī
Bahār eyyāmını rindāna tebşīr eylemez n’eyler
5. Belī evvel bahār āşār-ı sevdāyı füzūn eyler
Yine dīvāneler gerden-be-zencīr eylemez n’eyler [38b]
6. Tağannī-sāz-ı bülbül nev-zuhūr-ı ‘aşk olup bezme
Zamān-ı ser-güzeşt-i ‘aşkı taqrīr eylemez n’eyler
7. Sebū der-zīr-i dāmen sākiyān-ı ğonçe-leb şimdi
‘Azīmet-kerde-i gülzāra tedbīr eylemez n’eyler
8. Bu demde ehl-i dil mey nūş ammā zāhid-i hüşyār
‘İbādet kārı[nı] münşī-i taqdir eylemez n’eyler
9. Bahār irdi irişdi Tā’ibā bu vaqt-i şādīde
Yine [ol] nev-zemīn-i şī’ri taqrīr eylemez n’eyler⁶⁴

-17-

Ġazel-i Aḥar

Mef’ûlü Mefâ’îlü Mefâ’îlü Fe’ûlün

1. Ehl-i dile ne rif’at ü ne nām gerekdür
Ne keşmekeş-i kayd-ı ser-encām gerekdür
2. Erbāb-ı ṭabī’at olan ülfete dilā ne
Bir şāhid-i nev şüh-ı dil-ārām gerekdür
3. Lāl itse n’ola germ-i ğumūm-ı felek ammā
Ṭūṭī-i dile āyine-i cām gerekdür

⁶⁴ Mecnū’a-i Osmanzāde, vr. 38a-38b.

4. Ey bü'l-heves-i kâkül-i ruhsâre-i hubân
Rûzân u şebân râh-rev-i şâm gerekdür
5. Nev-yäfte-i behre-i la'l-i lebün ile
Mey-nüşlara bâde-i gül-fâm gerekdür
6. Fehm itmege her şive-i esrâr-ı vişâlün
Tâ'ib gibi bir 'âşık-ı nâ-kâm gerekdür⁶⁵

-18-

Ġazel-i Diğer

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

1. Der-muş-tı hâtırında benüm tek mi çift midür
Fehm-âşnâ-yı tab' bilür tek mi çift midür⁶⁶
2. Şarrâf-ı rûzgâr ikili birli kullandır
Naqdîne-i hayâl 'acebâ tek mi çift midür
3. Bûs-ı kenâra va'de-i 'ahd itdi dil-rübâ
Bilmem merâm-ı fevķ-ı dili tek mi çift midür
4. Geldi yetişdi menzile ıılık çalur yetiş
Ulaķ gelür şitâb ile baķ tek mi çift midür
5. Yâr ile şeftalûsine baķş eyledün veli
Bilmem ki baķtuma ne çıkar tek mi çift midür
6. Reml ile Tâ'ibâ baķalum cifre yek-be-yek
Tarķ it tokuz tokuz görelüm tek mi çift midür⁶⁷

⁶⁵ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 38b.

⁶⁶ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

⁶⁷ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 39b.

-19-

Ġazel-i Aĥar

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Mey-nüş-ı būs-i la'l-i lebünle dehân açar
Mağrib-zemîn-i dilde tılısm-ı nihân açar
2. Kâlâ-yı nâz-ı 'işvesine rû-nümâ ider
Ol ĥod-fürüş ĥüsn-i metâ'-ı girân açar
3. Virmiş tılâ-yı zülfe sefidâc şubĥ-ı zîb
Ĥüy-gerde rüy mevce-i sîmîn-berân açar
4. Künc-i ġamuında niçeye dek zâr ider dili
Baĥt-ı sitize-kâr yeñi dâstân açar
5. Ġavgâya beş dahı virür ey fitne-i zamân
Ser-leşker-i cünün direfş-i Gâveyân açar⁶⁸
6. Liman-ı ġamda şaġ u şola çalkânur yatur
Keştî-i baĥt⁶⁹ bir gün olur bâdbân açar
7. Sırrum nice nihân ideyüm tende her elif
Râz-ı derünü ĥalk-ı cihâna 'ayân açar
8. Ĥâyide-nazm-ı köhneye yok ârzü-yı şevĥ
Şîrin-kelem-ı Râmiz'e Tâ'ib zebân açar⁷⁰

-20-

Ġazel-i Diğer

⁶⁸ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁶⁹ Metinde "baĥt keştîsi", vezin gereġi yukarıdaki şekli tercih edilmiştir.

⁷⁰ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 40a.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Dükkân-ı ârzü-yı tabî'at açar kıpar
Külçeyle Hind metâ'ı getürmiş açar kıpar
2. Seyr itdürür hazîne-i vuşlat-nümâsını
Zer dügmelerle bend-i kıbâsın açar kıpar
3. Pister-nişîn-i h'âb-ı teğâfûl hamûş-ı nâz
Bâd-ı nesîm-i şubh niķâbuñ açar kıpar [41a]
4. Şefķat-pezîr-i merhem-i vuşlatla sarmaķa
Nev-zahm-ı dâġdârını kırmaz açar kıpar
5. Her işve çü sühanver-i mevzûn-ķabî'ata
Dîvânçe-i belâġatı Tâ'ib açar kıpar⁷¹

-21-

Ġazel-i Āķar

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Şeh-râh-ı dilde ķayli cüvânân gelür geķer
Ol âfitâb-ı ķüsne baķılmaz gelür geķer
2. Yârüñ hadeng-i nâzına şad-ķâķ hasretüz
Kırmaz ķarârgâh-ı cigerde gelür geķer
3. Ġün toġmadan neler toġar ey âfet-i zamân
Başdan hezâr ġüne ser-encâm gelür geķer [43a]

⁷¹ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 40b-41a.

4. İklîm-i dilde berriler oñmaz gezer yürür
Ben bildüğüm sürür ise bir gün gelür geçer
5. Dāmān-ı yâri būs-ı kenār itmedük çi sūd
Ol şeh-levend-i nāz şitābān gelür geçer
6. Şi'r-i terinde kalmadı evvelki neş'eler
Tā'ib bu dahı başka hevesdür gelür geçer⁷²

-22-

Ġazel-i Diğer

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Tātār-ı 'aşkı ülke-i şabri yaqar yıqar
Aqın şalar çapul çıkarur hep yaqar yıqar
2. Ol şehriyâr-ı hüsn-i 'adâlet-şi'âr-ı nâz
Naĥvet-sarây-ı kibri ne yüzden yaqar yıqar
3. Ma'mûre-i derünü şen âbâd görmesün
Evvel nazarda saña danışmaz yaqar yıqar
4. Ol âfitâb-çehre cüvân-baĥt-ı rüzgâr
Yapmaz derün-ı ĥaste-dilâni yaqar yıqar
5. Tā'ib kaçan ki eşheb-i çâpük-süvâr olur
Bir yekke-tâz-ı ma'reke-cüdur yaqar yıqar⁷³

-23-

Ġazel-i Āĥar

⁷² Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 42b-43a.

⁷³ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 43a.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Bezm-i mey içre kâse-i zerrîn döner durur
Sâkî elinde bir gül-i terdür döner durur
2. Çok kimse müşteri geçinür bûs-i la'line
Naqd-i fülüs-ı nâsere geçmez döner durur [45a]
3. Her necm-i rûşenâ-yı şebistân-ı şeb-çerâğ
Fânûs-ı zer-ķabâ-yı felekde döner durur
4. Saķf-ı merâma olmadı tākāt-güzâr-ı şevķ
Ka'be kebûteri gibi ķonmaz döner durur
5. Şular ķarardı semt-i selâmet görilmedi
Güm-kerde-râh keşti-i deryâ döner durur
6. İki gözüm nazar ķıl aķan cüy-ı ĥasrete
Seyl-âb-ı eşķüm üzre degirmen döner durur
7. Bulmaz ķarâr-dâde-i kıymet vişâl-i ĥüsn
Dellâl-i çârsû-yı melâĥat döner durur
8. Tâ'ib bu ibtilâ-yı t̥abî'at ki sende var
Meydân-ı ârzûda daķı çok döner durur⁷⁴

-24-

Ėazel-i Diğer*Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün*

1. Yetişür ey şeh-i Dârâ dil-i ĥübân yetişür
Yetişür olma hevesķâr-i hicrân yetişür

⁷⁴ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 44b-45a.

2. Yetişür kaçd-ı şebihün-ı dile meyl itme
Yetişür ey kaşı yâ ğamze-i fettân yetişür
3. Yetişür pîrehen-i cismi çıkardum tenden
Yetişür germi-i cân-sûzi-i 'uryân yetişür
4. Yetişür mey-kede vü hânkah olsun vîrân
Yetişür genc-i nihân-hâne-i pîrân yetişür
5. Yetişür zemzeme-perdâz-ı melâhatdür o mâh
Yetişür aña sebağ-ı hân-ı destân yetişür
6. Yetişür fikr ider esrâr-ı haç-ı ruhsârûn
Yetişür eylesün kendüyi hayrân yetişür
7. Yetişür saña bu cevlângeh-i 'irfân Tâ'ib
Yetişür 'arz-ı hüner eyle bu meydân yetişür⁷⁵

-25-

Ġazel-i Aħar

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bim-i Sührâb-ile Rüstem gürz-i gâv-ser gezdürür
Pehlevân-ı 'aşğ ne nîze ne hancer gezdürür [46a]
2. Şeb-çerâğ-ı Hızr ile buldı Sikender rüşenâ
Zulmet-i güm-kerdede yanınca rehber gezdürür
3. Dâye-i gül her çemenzâr-ı nişîmengâhda
Ġonçe-i neşküfteye bâlîn ü pister gezdürür

⁷⁵ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 45b.

4. Mihr ü mehdür şanma devr eyler eflâkde
Sîne pür-dâğ iki dervîş-i Kâlander gezdürür
5. 'Azm-i şöhre-i ferâgat eylemişken dil henüz
Bir kâdi şimşâd serv-i nâz-perver gezdürür
6. Dîde pür-nem sîne pür-süzân gönül pür-tef ü tâb
Yanmağa şevk-ı ruhuñla dilde ahker gezdürür
7. Ser-firâz-ı mülk-i nazm olursa Tâ'ib vechi var
Şi' rûñ erbâb-ı sühan kişver-be-kişver gezdürür⁷⁶

-26-

Gazel-i Ahar

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Vâdi-i râh-ı 'aşk inişli yoğuşlıdur
Tâb-efgen-i melâhat inişli yoğuşlıdur
2. Şeh-râh-ı gamda hayli zamândur gezer yürür
Güm-kerde-i hayâl inişli yoğuşlıdur
3. Nâm ü nişanı yok dahı bî-tâb-ı hasretün
Bir râh-ı 'aşka düşdi inişli yoğuşlıdur
4. Semt-i Hicâz'a başma kâdem ey berîd-i vaşl
Ferhâd u Kays'a şor ne inişli yoğuşlıdur
5. Tâ'ib nedür bu sekteli mazmûn-ı nev-ğazel
Râh-ı cedîde düşme inişli yoğuşlıdur⁷⁷

⁷⁶ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 45b-46a.

⁷⁷ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 47a.

-27-

Ġazel-i Diğer

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Revân ol 'idgâha mevsim-i seyr-i şalıncağdur
Yetiş ol nev-cüvân-ı nâz bî-tâb şalıncağdur
2. Kõmaz cãm-ı ğurûrı bezmgâh-ı 'işvekârîde
O deñlü naĥvet-i nâz-ı mey olmuş kim şalıncağdur
3. Murâdı rîş-ĥandî-i perestişkâr-ı ülfetdür
Seni teşvîk idüp bir kerre ferdâya şalıncağdur
4. O kâfir-kîş ile bir kerre penc-â-pencimiz vardur
Ne olmak ihtimâli var ki bir koldan şalıncağdur
5. Başına akçe tağ tıfl-ı dilün ey mâder-i eyyâm
Çıkarsa taşra kõduğdan aña râhat şalıncağdur
6. Şudan postın çıkarmak ĥayli müşkil kârdur Tâ'ib
Bu dâru'l-'aşk şimdi rûĥ-ı Manşûr'a şalıncağdur⁷⁸

-28-

Ġazel-i Aĥar

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şehâ müjgân-ı tîrûn bir kazâ-yı âsmânîdür
Ne mümkündür ğurîzân olması tîğ-ı nihânîdür
2. Hemân peyveste itsün Rüstem-i ebrûların tîrin
Dil-i 'uşşâğ-ı zâra hem ĥayât-ı câvidânîdür

⁷⁸ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 47b.

3. Dirîğ itme nigâhuñ luţfuñı yâhûd ğazab-âlûd
Ki zirâ zir-i destüñ 'âşıkâ râhat-resânîdür
4. Dil-i 'uşşâka luţf-âmîz olup aġyâra yüz virme
Süleymân-ı zamânsın çeşm ü ğamzeñ Kâhramânîdür
5. Heveskâr olma her bir nâ-sezâ nâ-puhte güftâra
Bu 'aşruñ şimdi Tâ'ib şâ'ir-i mu'ciz-beyânîdur
6. Hezâr olsa sühandân-ı kühen bir pûla almazlar
Müsellem tarz-ı pâk-i hoş-edâ tâze-zebânîdur⁷⁹

-29-

Ġazel-i Aġar

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Hayyât-ı 'aşk köhne kabâlar söker diker
Ölçer biçer çalıma çıkarsa söker diker
2. Sûzen-gerân-ı 'işve komaz bir dikiş yire
Şad çâk-i hasret eyleyüp anı söker diker
3. Çâr-bâġ-ı dilde tâze yitişmiş şüküfedür
Bostân-fürüz-ı gülşen-i cândan söker diker
4. Elmâs-pâre tîġ-ı kazâ-dâr ğamzeler
Bebr-i beyân-ı Rüstem olursa söker diker
5. 'Uryân görürse sine-i köhne-ķabâları
Zahm-âşinâ-yı mâder-i 'İsâ söker diker

⁷⁹ Mecnû'a-i Osmanzâde, vr. 48a-48b.

6. Manşür-ı ‘aşk gülşen-i dârü’s-sürürdur
Kâşî sifâle nahl-i kaçîfe söker diker
7. Şu tutmaz oldı dide-i ğırbâl Tâ’ib
Sağkâ-yı bü’l-heves dahı tırmaz söker diker⁸⁰

-30-

Ġazel-i Diğer

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

1. Güller güşâde vaqt-i seher hoş degil midür
Bülbül nevâsı vaqt-i seher hoş degil midür
2. Ğonçe nü hüfte perde-serâda terâne-zen
Neyler şadâsı vaqt-i seher hoş degil midür
3. Dil güşe-gır-i şavma’a-pîrâ-yı inzivâ
Halvet şafâsı vaqt-i seher hoş degil midür
4. Belkîs’dan peyâm-ı selâmet-şi’âr-ile
Hüdhüd şadâsı vaqt-i seher hoş degil midür
5. Gülşen-serây-ı güşe-i vahdetde Tâ’ibâ
Yâ Hû nidâsı vaqt-i seher hoş degil midür⁸¹

-31-

Ġazel-i Diğer

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1. Merhabâ ey şahid-i ‘id-i şehân-ı rüzgâr
Mağdemüñdür ‘aşıkâ râhat-resân-ı rüzgâr

⁸⁰ Mecnû’a-i Osmanzâde, vr. 49a.

⁸¹ Mecnû’a-i Osmanzâde, vr. 49b.

2. Taht-ı eflâke nişin olduñ sa'âdetle bu gün
'Askerüñdür encüm-i âteş-feşân-ı rûzgâr
3. Hâmdü li'llâh şâd mesrûr oldı eyyâmuñda hep
Kim keşide bâr-ı ğam-endühiyân-ı rûzgâr
4. Leb-be-leb devrinde biz sâġarla bayram idelüm
Şâ'im olsun durmasun her şüfiyân-ı rûzgâr
5. Mest olup câm-ı kudümüñle ġazeller söylesün
Tâ'ibâ sihr-âferin mu'ciz-beyân-ı rûzgâr⁸²

-32-

ġazel-i Aġar

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ne genc kuvvetli etli cânlı bir maġbûb-ı zibâdur
Ķad-i bâlâsı boylı boslı refâtârında ra'nâdur [50b]
2. Egerçi telli pullı nev-'arûs-ı ġüsn-i bî-ġaddür
Olursa tãbla perçem bel bıķın âşûb-ı dünyâdur
3. Uzun kulaķdan işitme degül yunmışca şüretdür
Yaķinüm var Őorarlarsa baña a'lâdan a'lâdur
4. Giriftâr-ı kemend-i ġüsn ider ol pehlevân-ı 'aşķ
Felâtün-ı ġired güm-kerde-reh meftün-ı Őeydâdur
5. Benüm mülk-i derünümün dil aldı cân Őikâr itdi
O kâfir-beççe ya[ķdı] yıķdı 'aķl ü fikr[i] yağmâdur

⁸² Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 49b.

6. Görüp bir aķça paķca nev-cüvân hüsni[ni] çarpıldı
Hezâr aķsent Tâ'ib gör gözet bir hoşca sîmâdur⁸³

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (haz.) (1999). *İsmâil Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, Ankara: AKMB Yay.
- AKBAYAR, Nuri (haz.) (1996). *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay., C.5.
- Ali Cânib (1928). "Re'îs-i Şâ'irân Osmanzâde Tâ'ib", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul, C.2.
- AYNUR, Hatice; KARATEKE, Hakan (2022). *III. Ahmed Devri İstanbul Çeşmeleri*, İstanbul: İBB Yay.
- ÇAPAN, Pervin (haz.) (2005). *Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî*, Ankara: AKMB Yay.
- ÇİFTÇİ, Ömer (haz.) (2017). *Fatîn Dâvûd, Hâtimetü'l-Eş'âr*, Kültür Bak. e-kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- DOĞAN, Güler (2003). *Tâ'ib Mehmed Çelebi ve Dîvânı*, Boğaziçi Üniversitesi SBE.
- DUMAN, Muhammed (2022). "Osmanzâde Tâ'ib Re'îs-i Şâ'irân mıydı?" *TUDED*, 62(1), ss. 17-41.
- ERDEM, Sadık (haz.) (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*, Ankara: AKMB Yay.
- EKİNCİ, Ramazan (haz.) (2018). *Şeyhî Mehmed Efendi, Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, İstanbul: TYEKB Yay., C. 4.
- FLÜGEL, Gustav (1865). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich Königlich Bibliothek zu Wien*, I-III, Wien 1865, C.1.
- HAMMER-PURGSTALL, Joseph Freiherr (1838). *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis Auf Unsere Zeit*, Dierter Band, Pests: Conrad Adolph Hartleben's Verlag.
- İNCE, Adnan (haz.) (2018). *Mirzâzâde Mehmed Sâlim, Tezkiretü's-Şu'arâ*, Kültür Bak. e-kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57124,mirza-zade-mehmed-salim-tezkiretu39s-su39arapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- İSEN, Mustafa (haz.) (2017). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Kültür Bak., e-kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55739,kunhul-ahbarin-tezkire-kismpdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]

⁸³ Mecmû'a-i Osmanzâde, vr. 50a-50b.

- KARAHAN, Abdülkadir (1997). "Osmanzâde Tâ'ib", *MEB İslâm Ansiklopedisi*, Eskişehir: C. 9.
- KESİK, Beyhan (2014). "Koca Râgıb Paşa", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/koca-ragib-pasa> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- KILIÇ, Filiz (haz.) (2018). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ*, Kültür Bak., e-kitap. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- KURTOĞLU, Orhan (2014). "Nazif Mehmed Dede", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-mehmed-efendi-mdbir> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- MACİT, Muhsin (2021). "Divân (Nedim)", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <https://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/divan-nedim> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- MENZEL, Theodor (1993). "Othmân-zâde Ahmed Tâ'ib", *EP² (Fr.)*, Vol. VIII, Leiden.
- ORTAYLI, İlber (1997). "Joseph Freiherr von Hammer-Purgstall", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: C. 15.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2007). "Osmanzâde Ahmed Tâ'ib", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: C. 34.
- ÖZCAN, Abdülkadir; ÇAKIR, Baki; UĞUR, Yunus; İZGÖER, A. Zeki, (haz.), (2011). *Târîh-i Râşid ve Zeyli*. İstanbul: Klasik Yay.
- SADAVİ, Salih (1987). *Osmân-zâde Tâ'ib Ahmed, Hayatı, Eseri ve Edebî Kişiliği*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- SARAÇ M. A. Yekta (haz.) (2016). *Bursalı Mehmed Tâ'ib, Osmanlı Müellifleri*, Ankara: Tüba Yay.
- SEVGİ, Ahmet (2004). "Reis-i Şâirân Osmanzâde Divânı Üzerine", *Türk Edebiyatı*, İstanbul: S. 369,
- SEVGİ, Ahmet (2004). "Tâ'ib Mehmed Efendi'nin Niyâznâmesi", *İstem* S. 4, ss. 73-88.
- SEVGİ, Ahmet (2014). "Klasik Türk Şiirinde Re'is-i Şâirânlık ve Vekâletnâmeler", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 32, ss. 1-28.
- SOLMAZ, Süleyman (haz.) (2018). *Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ*, Kültür Bak., e-kitap. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]
- SUNGURHAN, Aysun (haz.) (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ*, Kültür Bak., e-kitap. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> [erişim tarihi: 01.03.2024]

Şemseddin Sâmi (1306). *Kâmûsu'l-A'lâm*, İstanbul: Mihran Matbaası, C. 3.
YATMAN, Mustafa (1989). *Osman-zâde Tâib Divânı'ndan Seçmeler*, Ankara:
Kültür Bak. Yay.

Mecmua-i Osmânzâde'den Örnek Görseller

